

**LOCAL
COMMUNITY
DEVELOPMENT
FOUNDATION**

ЛОКАЛНА
АГЕНЦИЈА
ЗА РАЗВОЈ
СТРУГА

**Analizë e praktikave aktuale të përdorimit të mekanizmave
për konsultime me qytetarët në hartimin e
politikave publike në nivel lokal dhe efektivitetin e saj**

Projekt i financuar
nga Bashkimi Evropian

Botues: Fondacioni për zhvillimin e bashkësive lokale – Shtip

Për botuesin: Nevenka Longurova Girova

Autor: Kristina Haxhi-Vasileva, Strategic Development Consulting, Skopje

Përkthyes në gjuhën shqipe: Shuip Marku

Shtypi: Motiv plus

Tirazhi: 300 kopje

Falas/tirazh jo komercijal

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

061.2:35.077(497.7)(0.034.44)

HAXHI-Vasileva, Kristina

Analizë e praktikave aktuale të përdorimit të mekanizmave për konsultime me qytetarët në hartimin e politikave publike në nivel lokal dhe efektivitetin e saj [Електронски извор] / [Kristina Haxhi-Vasileva]. - Stip : Local community development foundation, 2017. - 1 оптички диск (ЦД-РОМ) ; 12 см

Библиографија: стр. 45-46

ISBN 978-608-4886-04-4

а) Јавна политика - Граѓанско учество - Македонија - CD-а
COBISS.MK-ID 102379786

Fjalor i shkurtesave të përdorura në Analizë

BS – Sektori i Biznesit

OJQ – Shoqatat jo qeveritare

PDU – Plani detal urbanistik

UE –Unioni European

FG – Fokus Groupi

FRLZ – Local Community Development Foundation - Stip

PGJU - Plani Gjeneral Urbanistik

ZHEL – Zhvillimi ekonomik lokal

NJVL - Njësia e vetqeverisjes lokale

VL – Vete-qeverisja lokale

MM – Memorandum i mirekuptimit

BV –Bashkësi Vendore

OBEZH – Organiata për bashkëpunim dhe zhvillim Development

MKO – Marëveshja kornize e Ohrid

ToR – Term Reference

Përmbledhja ekzekutive

Konsultimi me qytetarët është parakusht kryesor për ushtrimin e një qeverisje të mirë me pjesëmarrje dhe transparente. Ajo është e bazuar në idenë e qytetarëve për të përmirësuar jetën e tyre me anë të ideve të tyre me pjesëmarrje dhe duke zhvilluar një administratë të qeverisjes lokale të përgjegjshme dhe që mund ti besohet.

Format themelore të konsultimit me qytetarët janë elaboruar në dokumentet ligjore të miratuara në nivel nacional dhe lokal. Megjithatë, nuk ka asnjë kufizim për metodat që qeveritë lokale mund ti përdorin për të kërkuar të dhëna qytetarëve për të gjitha çështjet brenda kompetencave të tyre. Kjo analizë është një përpjekje për të siguruar njohuri për gjendjen aktuale të praktikave të përdorura nga qeveritë lokale në shtet në përgjithësi.

Analiza synon shtrirjen në dimensione të ndryshme të mekanizmave për pjesëmarrjen e qytetarëve duke u fokusuar kryesisht në perceptimet e përfaqësuesve të qeverisë lokale dhe të qytetarëve për këtë çështje, si dhe në përvojat e tyre dhe atë se çfarë strategji ata kanë në dispozicion të tyre për t'u marrë me procesin e konsultimeve. Gjithashtu vëren edhe efektet e këtyre mjeteve.

Të dhënat janë të bazuara në rezultatet nga 412 intervista me qytetarë nga rajone të ndryshme të vendit, 32 intervista të strukturuar me palët e interesuara (kryetarët dhe këshilltarët komunale) nga të gjitha 8 rajone në Maqedoni dhe 8 fokus grupe rajonale (OJQ, gazetarë, biznesmen, etj .) me 105 pjesëmarrës.

Analiza tregon se ekziston një perceptim i përgjithshëm në mesin e qytetarëve se qeveritë lokale janë duke bërë përpjekje që të konsultohet me qytetarët. Kjo përpjekje është më e fortë dhe më efektive kur është fjala për të informuar publikun në lidhje me punën e komunës. Në këtë drejtim komunat përdorin të gjitha mjetet në dispozicion të tyre për të përhapur informacion në lidhje me aspektet (zakonisht pozitive) të punës së kryetarëve të komunave dhe shumica e qytetarëve kanë një pamje të përgjithshme të asaj që qeveria e tyre lokale është duke bërë.

Kur vjen puna që të përfshihen qytetarët si partnerë të barabartë në procesin e vendimmarrjes situata është disi sfiduese. Të dyja palët si qytetarët edhe qeveritë lokale kanë në dispozicion mjetet e tyre dhe mekanizma të përcaktuara në dokumentet ligjore por ata të përmbahen nga përdorimi i tyre. Përsëri të dyja palët i shohin këto mekanizma të vështira për tu shfrytëzuar për shkak të procedurave ligjore të detyrueshme të cilat ata kanë nevojë për ti përfshirë. Si pasojë, qytetarët rrallë i iniciojnë ato, ndërsa qeveritë lokale përdorin ato në mënyrë selektive dhe pa tiparet e tyre ligjorisht të detyrueshme që don të thotë se ata i përdorin ato në mënyrë të thjeshtuar dhe të përshtatur. Kështu referendumi, iniciativa qytetare apo tubimi i qytetarëve janë pothuajse asnjëherë nuk janë përdorur si mjete për konsultim në formatin e përcaktuar.

Qytetarët kryesisht preferojnë kontakt të drejtpërdrejtë me vendimmarrësit. Përfaqësuesit e pushtetit lokal e pranojnë këtë qasje dhe e shohin atë si më mënyrë të dobishme, dhe tubimet publike, zakonisht brenda njësisive të lagjes, janë larg nga format më të shpeshta të konsultimit me qytetarët, si dhe takimeve të drejtpërdrejta me autoritetet lokale në ditët e hapura ose dëgjime publike. Përveç mjeteve dhe mekanizmave të ofruara me ligj të dyja palët, qytetarët dhe qeveritë lokale shfrytëzojnë forma të tjera të konsultimit, të tilla si forumet e komunitetit, mediat sociale (Facebook, Tëitter) dhe faqet e internetit (forume) zakonisht të iniciuara nga donatorët dhe OJQ-të.

Buxheti, zhvillimi i planeve urbane, si dhe investimet kapitale janë temat për të cilat qytetarët janë më të interesuar të dijnë, si dhe ata që kanë të bëjnë me çështjet komunale dhe infrastrukturën lokale. Përfaqësuesit e pushtetit lokal e pranojnë këtë akoma, dhe shumë shpesh konsultimi i tyre me qytetarët në këto tema është sipërfaqësore dhe u shërben si alibi për autoritetet se gjoja po kryejnë punën siç duhet dhe po arrijnë rezultate. OJQ-të mendojnë se autoritetet lokale I përfshijnë qytetarët kryesisht në rastet kur ata kanë përfitim të drejtpërdrejtë, në raste kur aplikojnë për financim nga donatorët ose për të përfituar ekspertizën e OJQ-ve, kur zhvillojnë strategji të ndryshme tematike (për ZhEL mjedisin, barazinë gjinore etj)

Qytetarët nga ana tjetër tregojnë një nivel shumë të ulët të pjesëmarrjes. Shumica e qytetarëve nuk e kanë afruar qeverinë e tyre vendore për çdo çështje me interes të tyre, siç u theksua nga të dy rezultateve të anketës dhe nga kryetarët e komunave dhe këshilltarëve. Kjo mund të lidhet direkt me efektet e pjesëmarrjes dhe vendimi për të ndërmarrë veprime. Është shqetësuese se presioni nga grupet e qytetarëve dhe organizatave qytetare shumë rrallë jepin rezultate të cilat janë të favorizuara nga ana e qytetarëve. Ndodh shpesh që rezultatet janë krejtësisht e kundërta e asaj që është rënë dakord nga qytetarët dhe vendimmarrësit. Kjo është ajo që demotivon njerëzit që të jenë aktiv dhe të inicojnë ndryshim.

Kryetarët dhe OJQ-të konsiderojnë se mjetet dhe mekanizmat e ofruara ligjore për ti konsultuar qytetarët nuk janë të përshtatura me realitetin, siç janë kushtet për organizimin e referendumit për shembull, dhe apelojnë për tejkalimin e dobësive dhe difekteve në sistem.

Për shkak të faktit se pjesëmarrja e qytetarëve është shumëdimensionale, qasja në trajtimin e kësaj çështjeje komplekse kërkon një shumëllojshmëri të veprimeve. Kjo përfshin ridefinimin e legjislacionin ekzistues, duke përcaktuar mjete shtesë, edukimin e qytetarëve për të drejtat e tyre dhe mjetet në dispozicion, si dhe motivimin për përdorimin e tyre.

Analiza ofron një sërë rekomandimesh për aktorë të ndryshëm në mënyrë që të merren me çështjen e pjesëmarrjes së qytetarëve në nivelin komunal.

Përmbajtja

Hyrje.....	5
Konteksti ligjor maqedonas.....	5
Pjesëmarrja e qytetarëve në vendet fqinje të BE-së	10
metodologjia	12
Analiza e të dhënave.....	14
Gjetjet e Analizës.....	15
Vlerësimi i përgjithshëm i praktikave ekzistuese për Pjesëmarrjen e Qytetarëve Në Maqedoni	15
Perceptimet e hapjes së Komunës.....	15
Aktiviteti I Qytetarëve.....	16
Cilësia e bashkëpunimit në mes të qytetarëve dhe komunave.....	20
Mekanizmat komunale për Konsultim me qytetarët dhe Përvoja e tyre të Përdorimit	25
Efikasiteti i mekanizmave ekzistues për Pjesëmarrjen e Qytetarëve	31
Gjetjet kryesore	36
Përfundime.....	37
Kufijtë e analizës tonë	40

Hyrje

Përfshirja e qytetarëve në proceset e vendimmarrjes në nivel lokal është e lidhur ngushtë me decentralizimin. Decentralizimi i suksesshëm kërkon nivel të lartë të pjesëmarrjes së komunitetit lokal në këto procese. Autoritetet lokale të orientuara drejt komunikimit efektiv me qytetarët janë në pozitë për tu shërbyer më mirë nevojave të qytetarëve duke u përqëndruar në prioritetet "reale" duke shfrytëzuar në mënyrë efektive buxhetet komunale. Kjo është arsyeja pse komunikimi ndërmjet autoriteteve lokale dhe qytetarëve duhet të praktikohet nëpërmjet mekanizmave institucionale të cilat mund të ndryshohen dhe të përmirësohen. Për qytetarët kjo është një mundësi për tu përfshirë dhe për të ndikuar në çështjet të cilat drejtpërdrejt ndikojnë në jetën e tyre të përditshme, dhe për autoritetet, mundësi për ndërtimin e mbështetjes për idetë e tyre dhe për të fituar mënyra të reja inovative për zgjidhjen e problemeve.

Çdo përpjekje për të sjellë temën e pjesëmarrjes së qytetarëve në ballë të politikave publike që kanë për qëllim për të përmirësuar mekanizmat ekzistuese të pjesëmarrjes ose të propozojë një të ri në përgjithësi duhet të ketë si themel të saj një kornizë solide të të dhënave sasiore dhe cilësore. Duke pasur parasysh këtë, qëllimi i kësaj analize ishte mbledhja e informacionit që do të vlerësojë situatën aktuale në lidhje me praktikën e qeverive lokale në konsultimin me qytetarët për të informuar hartimin e ndërhyrjeve të ardhshme për të përmirësuar këto mekanizma dhe rritjen e demokracisë pjesëmarrëse në Maqedoni. Analiza gjithashtu do të sigurojë informacion për përdorimin e mjeteve ekzistuese nga të dyja palët, qytetarëve dhe autoritetet lokale, efektet e përdorimit të tyre, dhe si të tilla do të japë të dhëna të cilat mund të kontribuojnë në një debat të gjerë publik mbi çështjen e ndryshimeve ligjore. Ajo gjithashtu mund të shërbejë si një mjet për lobim tek komunitat për futjen e mjeteve të reja të ndryshme për konsultime.

Objektivat specifike të analizës janë si vijon:

1. Për të analizuar situatën në lidhje me mekanizmat aktuale për konsultim me qytetarët në procesin e bërjes së politikave publike në nivel lokal;
2. Për të lehtësuar diskutimet në mes të palëve të interesuara lokale (NJQL-të, OJQ-ve, Biznese);
3. Për të stimuluar shkëmbimin dhe përsëritjen e praktikave të mira për mekanizmat për konsultime midis NJQL-e;
4. Për të lobuar në NJQL për institucionalizimin e mekanizmave të propozuara.

Këto objektiva janë në përputhje me angazhimin e BE-së për të mbështetur dhe për të promovuar demokracinë dhe të drejtat e njeriut, rritjen e demokracisë pjesëmarrëse dhe përfaqësuese, forcimin e ciklit të përgjithshëm demokratik, në veçanti duke përforcuar një rol aktiv për shoqërinë civile brenda këtij cikli, si dhe sundimin e ligjit. Kjo temë është e lidhur ngushtë me procesin e zgjerimit të Bashkimit Evropian, sa i përket anëtarësimit të saj, si dhe zgjerimin e saj në drejtim të kompetencave të tij. Në këtë kontekst, ideja e pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë të qytetarëve në hartimin e politikave evropiane është bërë edhe më e rëndësishme dhe më sfiduese. Shumë vendime janë marrë në një nivel që ndikon direkt mbi 500 milion persona në kuadër të marrëveshjeve komplekse institucionale të BE-së.

Konteksti ligjor Maqedonisë

Në përputhje me nenin 2 të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë, sovraniteti i shtetit buron nga qytetarët dhe u takon qytetarëve. Ata praktikojnë qeverinë me anë të përfaqësuesve të zgjedhur direkt, nëpërmjet referendumit dhe formave të tjera të përfaqësimit të drejtpërdrejtë. Përveç kësaj, neni 9 thotë që të gjithë qytetarët kanë liri dhe të drejta të barabarta, pavarësisht nga gjinia, raca, ngjyra, prejardhja nacionale dhe sociale, bindja politike dhe fetare, pasuria dhe statusi social. Në përgjithësi, Kushtetuta parashikon kornizën themelore në të cilat qytetarët mund të artikulojnë të drejtat e tyre lidhur me shprehjen e lirë dhe ndikimin mbi legjislativonin.

Pjesëmarrja e qytetarëve dhe decentralizimi janë të lidhura ngushtë së bashku. Një proces i suksesshëm i decentralizimit kërkon pjesëmarrjen e komunitetit lokal në proceset e vendimmarrjes. Qeveritë lokale të cilat janë të orientuara drejt qytetarëve të tyre dhe janë në komunikim të vazhdueshëm me ta, janë në gjendje për të adresuar më mirë nevojat lokale dhe për menaxhimin e shpenzimeve publike në mënyrë më efikase. Nga ana tjetër, procesi i decentralizimit rrit mundësitë për përfshirjen e qytetarëve në proceset e krijimit të politikave dhe vendimmarrjes. Për këtë arsye, shkëmbimi midis pushtetit vendor dhe qytetarëve duhet të praktikohet përmes mekanizmit institucional që mund të modifikohet dhe përmirësohet me kalimin e kohës.

Maqedonia është një shtet i decentralizuar si rezultat i Ligjit për Vetëqeverisje Lokale të miratuar në vitin 2002, që pasoi pas nënshkrimit të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit (MKO) në vitin 2001. Ky ligj përcakton kornizën ligjore për organizimin e sistemit të vetëqeverisjes lokale në vend dhe jep udhëzimet e përgjithshme për funksionimin e njësisë të vetëqeverisjes lokale. Me këtë ligj një numër i kompetencave janë transferuar nga niveli qendror tek pushtetit lokal. Vetëqeverisjet lokale u bënë përgjegjëse për planifikimin urban, mbrojtjen e mjedisit, zhvillimin ekonomik lokal, çështjet komunale, kulturën, mbrojtjen sociale dhe të fëmijëve, arsimin, mbrojtjen shëndetësore primare, menaxhimin e krizave dhe mbrojtjen nga zjarri. Këto përgjegjësi kërkuar ngritjen e një numri të shërbimeve për tu ofruar qytetarëve, duke e bërë kështu komunikimin mes autoriteteve komunale dhe qytetarëve një çështje të rëndësishme dhe gjithnjë e më të ngutshme.

Pjesëmarrja e drejtpërdrejtë e qytetarëve është përcaktuar si përfshirje individuale ose kolektive e banorëve të komunës në vendimmarrje për çështjet me rëndësi lokale në nivele të ndryshme të vendimmarrjes. Qytetarët mund të marrin pjesë drejtpërsëdrejti në procesin e vendimmarrjes nëpërmjet disa mekanizmave të përcaktuara në ligj. Shpenzimet për realizimin e pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë të qytetarëve në procesin e vendim-marrjes duhet të mbulohen nga buxheti komunal.

Vetë ligji parashikon format e mëposhtme të pjesëmarrjes qytetare:

- Iniciativa civile;
- Tubimet e qytetarëve;
- Referendum;
- Ankesat dhe propozimet; dhe
- Diskutimet publike, anketat dhe propozimet.

Një ligj i veçantë, Ligji për referendum dhe forma të tjera të pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë përcakton procedurën për shpalljen dhe zbatimin e referendumit, iniciativat civile dhe tubimet e qytetarëve. Ajo praktikisht rregullon mekanizmat për zbatimin e nismave të qytetarëve pa marrë parasysh nëse ata i referohen çështjeve të rëndësishme kombëtare apo lokale. Në këtë kontekst zona për aktivizimin e

mekanizmit për kontributin e gjerë të qytetarëve për çështjet e politikës shtetërore, si dhe çështjet aktuale lokale është jashtëzakonisht gjithëpërfshirëse, aq shumë çështje mund të vihen në një provë dhe të ri-ekzaminohen. Referendumi vendor, inicohet nga këshilli komunal për çështje që bien në kompetencën e saj me nismën e vet ose me kërkesën e së paku 20% të qytetarëve në komunë. Vendimi i miratuar në referendum është i detyrueshëm për këshillin.

Ky lloj i referendumit mund të ngritet për miratimin e legjislacionit, për çështje që duhet të përcaktohen në kuadër të komunës, për ri-vlerësimin e një rregulloreje të miratuar ose për çështjet që nuk rregullohen nga legjislacioni. Vendimet konsiderohen të miratuara, nëse janë votuar nga shumica e numrit të përgjithshëm të qytetarëve që votuan, në qoftë se më shumë se gjysma e votuesve të regjistruar në listën zgjedhore votojnë. Bazuar në këto vendime, këshilli komunal është i obliguar që brenda 60 ditëve nga data e shpalljes së rezultatit të referendumit të rregullojë këtë çështje në përputhje me rezultatet e arritura.

Për të përdorur veglën e iniciativës qytetare ajo duhet të mbështetet nga të paktën 10% të zgjedhësve në komunë, që është, çështje që i referohet vetëqeverisjes lokale të caktuar. Atëherë Këshilli komunal është i detyruar për të diskutuar propozimin jo më vonë se 90 ditë pas ngritjes së iniciativës dhe të informojë qytetarët për vendimin e saj. Iniciativa civile është përcaktuar si një formë e shprehjes së drejtpërdrejtë të qytetarëve në vendimmarrje duke iniciuar nisma para Parlamentit dhe këshillave të komunave. Kjo iniciativë mund të jetë nisur për të paraqitur një propozim për ndryshime në Kushtetutë, duke propozuar miratimin e ligjit dhe iniciimin e referendumit në nivel shtetëror. Ajo mund gjithashtu të përdoret për iniciimin dhe adaptimin e një legjislacionit të caktuar të komunave dhe për të filluar një referendum në nivel lokal.

Tubimit Qytetarët mund të thirret nga kryetari i komunës me iniciativën e tij / saj, me kërkesë të këshillit, ose me kërkesën e të paktën 10% të zgjedhësve në komunë, që është në atë lagje apo vetëqeverisjen lokale, që çështja e caktuar ka të bëjë me të. Në këtë rast, kryetari i komunës duhet brenda 30 ditëve nga marrja e nismës të organizojë mbledhjen. Gjithashtu organet komunale janë të obliguara në afat prej 90 ditësh të shqyrtojnë dhe konkluzionet e bëra në mbledhjen e qytetarëve të merren në konsideratë kur të marrë vendime dhe përcaktimin e masave për çështjet që kanë të bëjnë me të, dhe të informojnë qytetarët për vendimet e tyre. Tubimi i qytetarëve është një formë e shprehjes së drejtpërdrejtë të qytetarëve në vendimmarrje me rëndësi lokale dhe në lagje për të cilat u referohet një çështje. Ajo mund të përdoret për të shprehur mendimin e qytetarëve për çështje të veçanta me rëndësi për lagjen dhe për iniciimin e nismave për zgjidhjen e çështjeve me rëndësi lokale. Në këtë lloj të tubimeve, qytetarët që jetojnë në atë zonë i shqyrtojnë çështjet, marrin qëndrime dhe përgatisin propozime për tema me rëndësi të drejtpërdrejtë dhe të përditshme mbi jetën dhe punën në njësinë e bashkisë apo të lagjes.

Çdo qytetar ka të drejtë, individualisht ose së bashku me të tjerët, të paraqesin parashtresa dhe propozime për punën e organeve të komunës dhe administratës komunale. Në këtë rast, kryetari i komunës duhet të krijojë kushte për dorëzimin e parashtresave dhe propozimeve; për të siguruar përgjigje të detajuar për ankesat më së voni në afat prej 60 ditësh nga dita e pranimit të ankesës, dmth propozimit; për të paraqitur ankesat dhe propozimet që nuk bien nën kompetencat komunale tek organi përgjegjës (shtetërore) dhe për të anuesit apealer në lidhje me të.

Në vazhden e përgatitjes së rregulloreve të komunës, këshilli, gjegjësisht, kryetari i komunës, mundet së pari të organizojë seanca publike apo anketa ose të kërkojë propozime nga qytetarët.

Për të shqyrtuar çështjet dhe për të përcaktuar propozimet të cilat i referohen cilësisë së shërbimeve publike komunale, Këshilli mund të krijojë komisionin e mbrojtjes të konsumatorit të përbërë nga përfaqësues të grupeve më të mëdha të shfrytëzuesve të shërbimeve publike. Statuti i komunës e ka përcaktuar rolin e anëtarëve, mënyrën e zgjedhjes së tyre dhe sferat e punës.

Në bazë të Ligjit për vetëqeverisje-lokale dokumenti me fuqi më të lartë juridike në komunat është Statuti. Statuti rregullon organizimin dhe funksionimin e organeve komunale, si dhe aspekte të tjera të rëndësishme që i referohen përfshirjes së qytetarëve në proceset vendim-marrëse të tilla si organizimi i mënyrës së informimit të qytetarëve, rastet e përjashtimit të publikut nga seancat e këshillit komunal, dhe propozime për punën e organeve të komunës, mënyrën e organizimit të dëgjimeve publike dhe kryerjen e anketave dhe mbledhjen e propozimeve të qytetarëve. Çdo komunë mundet në statutin e saj, të propozojë mënyra të tjera të pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë të qytetarëve në pajtim me Kushtetutën dhe këtë ligj. I tillë është shembulli me Statutin e 2/3 të komunave në Maqedoni të cilat janë përfshirë në "Forume në Bashkësi" si një mjet për pjesëmarrje të drejtpërdrejtë të qytetarëve në vendimmarrjen lokale.

Përveç kësaj, ligji përcakton se seancat e këshillit janë publike dhe prania e publikut nuk duhet të përjashtohet në debatin për buxhetin e komunës, llogaritë vjetore të financave komunale dhe raportet dhe planet urbanistike.

Gjithashtu ligji parashikon që format e vetëqeverisjes së lagjeve mund të themelohen në komuna, si njësi urbane (në qytete) dhe njësitë e lagjes (në vende të tjera të banuara). Qytetarët mund të përdorin njësitë urbane, gjegjësisht lagjes për shqyrtimin e çështjeve, duke marrë pozicione dhe përgatitur propozime për çështje me rëndësi të drejtpërdrejtë dhe të përditshme për jetën dhe punën e banorëve të atij territori. Qytetarët gjithashtu marrin pjesë në zgjedhjet për këshillin e njësisë urbane gjegjësisht lagje.

Kryetari mund të delegojë kryerjen e aktiviteteve të caktuara me interes të drejtpërdrejtë dhe të rëndësishme për jetën përditshme dhe punën e banorëve tek kryetari i këshillit të njësisë urbane gjegjësisht lagjes, në mënyrë të përcaktuar me statutin e komunës.

Një legjislacion i rëndësishëm është Ligji për qasje të lirë në informata¹. Me miratimin e këtij ligji në vitin 2006, konsiderohet se OJQ-të dhe publiku i gjerë kanë fituar një mjet të fuqishëm përmes të të cilit ata mund të realizojnë të drejtën e tyre në informata. Praktikisht ky ligj siguron transparencë dhe hapje në punën e poseduesit të informacioneve dhe u mundëson individëve dhe subjekteve të realizojnë të drejtën e tyre për qasje të lirë në informacione me karakter publik. Lidhur me zbatimin e këtij ligji është themeluar Komisionit për mbrojtjen e të drejtës për qasje të lirë në informata i cili gjithashtu krijon udhëzimet për mënyrën se si të përdoren këto detyrime ligjore.

Përkundër faktit se Ligji për vetëqeverisje lokale u miratua në vitin 2002, kalimi i vërtetë i kompetencave ka filluar më 1 korrik të vitit 2005, pas miratimit të Ligjit për financimin e njësisë të qeverisve lokale, kur kompetencat që janë transferuar nga qeveria qendrore në nivel të pushtetit lokal ka marrë mbështetje financiare. Ky ligj shpalosi fazat e procesit të decentralizimit fiskal dhe me qëllim për të vendosur mekanizma të financimit për qeveritë lokale në bazë të kritereve dhe masave transparente dhe objektive. Përveç përcaktimit të burimeve të të ardhurave dhe qëllimin e tyre brenda buxheteve

¹ Ligji për qasje të lirë tek informatat, 2006.

komunale, Ligji, në nenin 32, thekson se komuna është e obliguar të përgatisë raporte financiare tremujore të miratuara nga këshilli dhe ti paraqitesë në Ministrinë e Financave, të cilat gjithashtu duhet të ndahen me qytetarët. E njëjta gjë ka të bëjë me raportet vjetore financiare të komunës.

Procedura kryesore për përgatitjen, miratimin dhe zbatimin e buxheteve në njësinë e vetëqeverisjes lokale, si dhe raportimin, është përcaktuar me Ligjin për ekzekutimin e buxheteve. Janë 7 parime themelore mbi të cilat buxhetet e buxhetit të qeveritë lokale dhe shtetërore janë të bazuara dhe transparenca është një prej tyre. Në Maqedoni buxhetet referohen me vit fiskal i cili është 12 muaj dhe fillon më 1 janar dhe përfundon me 31 dhjetor. Kalendarit buxhetor është vënë edhe në këtë dokument dhe përcakton të gjithë procesin e buxhetimit në nivel lokal, duke përfshirë periudhën për debat publik mbi buxhetin. Neni 54 përcakton se raporti financiar përfundimtar dhe llogaria përfundimtare e komunës duhet të botohet në buletin zyrtar të komunës.

Shteti i Maqedonisë tashmë e ka treguar angazhimin e saj për të afrimin e kuadrit të saj ligjor ekonomik, social dhe politik në BE me ratifikimin e Këshillit të Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale të Evropës në qershor 1997. Statuti është i bazuar në parimin se e drejta e qytetarëve për të marrë pjesë në kryerjen e punëve publike është një nga parimet demokratike të cilat janë të përbashkëta për të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës. Sipas raportit të progresit të anëtarësimit në BE të 2015, decentralizimi, i cili është një parim bazë i Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, tregon shenja të stagnimit, me një komunë ende nuk është finalizuar në fazën e dytë të decentralizimit fiskal dhe janë bërë dia përparime me miratimin e program strategjik të decentralizimit për periudhën 2015-2020 dhe plani i saj i veprimt.

Një nga parimet kryesore të Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale të përcaktuara në Programin për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2015-2020 është parimi i subsidiaritetit dhe pjesëmarrja, është parë si një garanci se qytetarët nuk konsiderohen vetëm përdoruesit e shërbimeve, por edhe pjesëmarrës aktivë në vendimmarrje në nivel lokal. Programi është në përputhje me Strategjinë Evropa 2020 dhe merr në konsideratë rezultatet e Anketës së qytetarëve "Kënaqshmëria me shërbimet e ofruara nga qeveritë lokale, të zhvilluara në nëntor të vitit 2014 nga ana e Ministrisë, të cilat tregojnë se qytetarët janë më së paku të kënaqur me demokracinë, transparencën dhe llogaridhëniën, sidomos në fushën e informacionit mbi shpenzimet komunale të buxhetit, trajtimin e korrupsionit dhe pjesëmarrjen e qytetarëve në marrjen e vendimeve strategjike me rëndësi lokale. Strategjia për zhvillim të barabartë rajonal 2009-2019 është bazuar edhe në parimin e qeverisjes lokale transparente dhe të përgjegjshme.

Pjesëmarrja e qytetarëve në vendet fqinje të BE-së

Rëndësia e pjesëmarrjes së qytetarëve në proceset vendimmarrëse është njohur në Evropë dhe shumë organizata ndërkombëtare dhe ndërqeveritare kanë zhvilluar dokumente, doracakë dhe modele për të mbështetur dhe forcuar këtë proces. Edhe pse shumë nga këto dokumente nuk janë ligjërisht detyruese, ato vendosin standardet, parimet dhe praktikën më të mira të cilat duhet të merren parasysh në iniciativat në nivel kombëtar.

Në vitin 2001, në Librin e Bardhë mbi Qeverisjen Evropiane, Komisioni Evropian theksoi pesë parimet e "qeverisjes së mirë". Parimet, që do të zbatohen në të gjitha nivelet e qeverisjes, duke përfshirë nivelet lokale dhe rajonale, që janë sinqeriteti, pjesëmarrja, llogaridhënia, efektiviteti, dhe koherenca.

Parlamenti Evropian miratoi një rezolutë për perspektivat e zhvillimit të Dialogut Civil në bazë të Traktatit të Lisbonës në vitin 2009 ² ku është përforcuar rëndësia e konsultimit dhe i bën thirrje institucioneve të BE-së që të miratojë udhëzime të detyrueshme në lidhje me emërimin e përfaqësuesve të shoqërisë civile, metodat për organizimin e konsultimeve dhe financimin e tyre, dhe u bën thirrje atyre që të mbajnë aktive regjistrat e OSJQ-ve.

Karta Evropiane e Vetëqeverisjes Lokale së pari ka përmendur një dokument thelbësor i cili është traktati i parë ndërkombëtar detyrues që garanton të drejtat e komuniteteve dhe autoriteteve të zgjedhura dhe përcakton parimin e subsidiaritetit. Gjithashtu, çështja e pjesëmarrjes është trajtuar në disa rekomandimeve të Këshillit të Evropës, si në Kodin e Praktikës së Mirë e cila e thekson dialogun, si një formë aktive të pjesëmarrjes dhe parakusht për marrëdhënie bashkëpunuese. Ajo kërkon "*një komunikim të dyanshëm ndërtuar mbi interesa të përbashkëta dhe objektiva potencialisht të përbashkëta për të siguruar një shkëmbim të rregullt të pikëpamjeve.*"

OECD³ nga ana e saj prezanton tri nivele të ndryshme të bashkëpunimit mes qytetarëve dhe autoriteteve në formulimin e politikave publike:

Qasja në informacion - Është e drejtë e parë dhe themelore e cila është themel i gjithë procesit të pjesëmarrjes. Është një proces me një drejtim, ku rrjedh informacioni nga autoritetet për qytetarët. Ky lloj i ndërveprimit ofron qasje pasive në informacion mbi kërkesën nga ana e qytetarëve dhe masave aktive nga qeveria për të shpërndarë informacion për qytetarët (psh, kërkesa për dokumente zyrtare, Gazeta Zyrtare, faqet e internetit të autoriteteve).

Konsultimi - Ky është një relacion dy kahësh, në të cilën qeveria e fton publikun për të siguruar mendimin e tij, komentet, mendimet dhe reagimet për një dokument të veçantë. Kjo është një mënyrë reaktive e pjesëmarrjes - publiku përfshirë për shkak se ajo është kërkesë e qeverisë (psh, komente mbi projektligjin ose propozim ligjit).

Pjesëmarrja aktive - Ky është një nivel më i lartë i realicionit dykahësh në të cilin qytetarët janë të përfshirë në mënyrë aktive në propozimin e alternativave të politikave dhe në formësimin e dialogut të politikave. Kjo mund të përshkruhet si një situatë ku përfaqësuesit e qytetarëve ndajnë pikëpamjet e tyre në një tryezë me përfaqësuesit e qeverisë (p.sh., të partneritetit strategjik, anëtarësimin në grupe punuese).

Në vendet anëtare të BE-së pjesëmarrja e qytetarëve influencohet kryesisht nga dy aspekte: dokumentet e detyrueshme ligjore dhe praktikat e mira. Në shtetet e vjetra anëtare të BE-së, pjesëmarrja e qytetarëve mbështetet më shumë në dokumente zhblllokuese të cilat kanë një praktikë të gjerë dhe efekt të rëndësishëm⁴.

Pjesëmarrja e përgjithshme në Greqi është mjaft e lartë, me gati 47% të qytetarëve që janë anëtar të të paktën një shoqate (profesionale, kulturore, sportive, të komunitetit, bujqësore, etj) apo organizatë (parti politike, fetare, jo-qeveritare). Profesionale / organizatat e punës kanë nivelet më të larta të pjesëmarrjes, ndërsa pjesëmarrja politike është në nivelin 7% që konsiderohet përqindje e lartë nëse merret parasysh shkallë pjesëmarrjes të 27 shteteve anëtare të BE-së e cila është 4.7%. Burrat tradicionalisht kanë normë më të lartë të pjesëmarrjes se femrat. Megjithatë, qendrat urbane, si Selaniku dhe Athina për shembull kanë filluar të transformohen në një lloj të "laboratorëve të jetesës", ku qytetarët dhe shoqëria civile eksperimentojnë duke marrë role të shumta për të mbuluar ndryshimet

² Rezoluta e Parlamentit Evropian e 13 Janarit 2009.

³ Qytetarët si partnerë: OECD Doracak per informata, Konsultimi dhe pjesëmarrja e publikut në bërjen e politikave, 2001.

⁴ Citizen Participation, Best Practices in the Eastern Balkans and the European Union, 2011.

e funksionimit të sistemit të shtetit me zvogëlimin e mirëqenies si rezultat i krizës financiare. Në këtë mënyrë, tendencat e reja për angazhimin qytetar praqiten dhe kanë një rritje të interesit në emër të qytetarëve për të marrë gjërat në duart e tyre. Në këtë kuptim, Autorët vërejnë një rritje të shpejtë të interesit akademik dhe interesit të aktivistëve për të udhëhequr të iniciativa të vogël qytetare nga të tilla si aksione guerile, ndihma ushqimore sociale, ndërhyrjet krijuese në ndërtesa të braktisura, pop-up dyqaneve dhe të tjerët. Sinergjitë janë krijuar nga një shumëllojshmëri të aktorëve nga komunat dhe politikanëve të iniciativave të qytetarëve dhe të kompanive private (si restorante, bare, etj). Arsyet e cituara për përdorimin e këtyre metodave janë shpesh dëshira për të ndërhyrë në hapësirën urbane, pa kaluar nëpër proceset tradicionale që shpesh janë burokratike, afatgjatë dhe sklerotike.

Bullgaria u anëtarësua në BE në vitin 2007. Procesi i integritimit në BE ka bërë ndryshime të konsiderueshme në kontekstin kuptimor, duke shtuar tri dimensione të reja: një nivel të ri të vendimmarrjes; mbështetje të BE-së për realizimin e reformave të brendshme; ka siguruar partnerë të rinj në krijimin e politikave të reja, në formën e institucioneve të BE-së. Kjo solli në dispozicion shtysë të re për OJQ-të, në formësimin e agjendës dhe rolin e tyre në shoqëri dhe politikë-bërje. Vendi tregon mungesën e angazhimit, mungesa e vullnetit për tu përfshirë, një nivel të ulët të besimit dhe mbyllje "hermetike" mbrenda familjes të cilat kufizojnë potencialin për ndërtimin e komunitetit. Lidhjet sociale në mesin e qytetarëve janë të dobëta dhe të paqëndrueshme; besimi në institucionet publike dhe në OJQ-të është i ulët. Këto tendenca rezultojnë në apati në mesin e qytetarëve në lidhje me aktivitetet e OJQ-ve, megjithatë ndikojnë rritjen e grupeve joformale të qytetarëve të cilat duket se kanë potencial për të mobilizuar energjinë qytetare për të mbështetur interesat e qytetarëve.

Tejkalimi i largimit dhe letargjisë, inkurajimi i një dialogu të vazhdueshëm dhe partneriteti në mes të shoqërisë civile dhe vendim-marrësive janë disa nga sfidat më të mëdha që vendi është përballur, qoftë në mesin e politikanëve, vetë qytetarëve, ose tek ndërmjetësuesit e pjesëmarrjes qytetare.

Gatishmëria e qytetarëve për të marrë pjesë në qeverisjen e vendit është shumë më e madhe se pjesëmarrja e tyre aktuale thuhet në Raportin Kombëtar të Zhvillimit Njerëzor⁵. Pengesa kryesore për pjesëmarrje më të madhe qytetare është padyshim mosbesimi i njerëzve në lidhje me ndikimin e vërtetë që mund të kenë në proceset vendimmarrëse dhe drejtimi konsekuent i zhvillimit. Tejkalimi i izolimit të qytetarëve dhe krijimi i kushteve për ndërveprimin e tyre efektiv me qeverinë janë kushte të nevojshme për arritjen e qeverisjes konsensuale dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

Metodologjia

Analiza është bazuar në një metodologji të zhvilluar posaçërisht për këtë analizë bazuar në TOR të miratuar dhe në koordinim me Fondacionin për zhvillimin e komunitetit lokal Shtip.

Metodologjia përfshin me sa vijon:

1. Desk-top analiza.

Për të shqyrtuar situatën në lidhje me legjisllacionin për pjesëmarrjen e qytetarëve u krye desk-top analiza e ligjeve dhe legjisllative të mesme, si dhe literatura akademike dhe shkencore për të informuar zhvillimin e metodologjisë. Analiza Desk-top mbulon kuadrin ligjor për pjesëmarrjen e qytetarëve në

⁵ Dotcho Mihailov, 2001.

bërjen e politikave publike në nivel lokal. Janë analizuar ligjet në vijim: Ligji për Vetëqeverisje Lokale, Ligji për Financimin e NJQL-ve, Ligji për buxhete, etj
Analiza Des-top gjithashtu përfshin informacion mbi situatën në lidhje me pjesëmarrjen e qytetarëve në vendet fqinje anëtare të BE-së.

2. Fokus grupet

Në periudhën mes 7 qershorit dhe 1 korrikut u mbajtën tetë fokus, të udhëhequra nga studiuesi kryesor duke përfshirë përfshirë përfaqësues të OJQ-ve, gazetarë dhe përfaqësues nga sektori i biznesit. Grupet e fokusit janë organizuar në tetë qytete të vendit, në rajonet e planifikuara ku i kanë selitë (përveç për rajonin e Vardarit, ku në vend të Velesit FG u zhvillua në Shën Nikollë), për të mbuluar komunat brenda rajoneve të planifikimit për të pasur mbulim kombëtar. Një total prej 105 pjesëmarrësve ishin të përfshirë në diskutimet në grupe prej të cilëve 63 ishin femra. Të gjithë pjesëmarrësit u kontaktuan nëpërmjet rrjeteve të OJQ-ve, mediave sociale dhe lidhjeve personale. Grupet e fokusit u zhvilluan në ambientet e zyrave të organizatave qytetare lokale të shoqërisë "me përjashtim të grupit të fokusit për rajonin e Pellagonisë i cili u mbajt në një hotel. Para intervistave në grup, pjesëmarrësit u informuan dhe pyetën për të nënshkruar një format leje për pëlqimin. Pjesëmarrësit janë paguar me nga 1.000 denarë (rreth 15 euro) për pjesëmarrjen e tyre. Të gjithë pjesëmarrësit u pajtuan me kushtet e pjesëmarrjes dhe e kanë nënshkruar formularin. Seancat që zgjatnin 120 minuta janë mbajtur me çdo fokus grup, me moderues të diskutimit dhe ekspert. Të gjitha diskutimet ishin regjistruar audio dhe shënimet janë marrë gjatë intervistave.

3. Intervista me Kryetarët e komunave

Një total prej gjashtëmbëdhjetë kryetarëve të komunave janë intervistuar për nevojat e kësaj analize, në periudhën midis 19 prillit dhe 4 korrikut 2016. Për fat të keq, plani fillestar për të intervistuar tetë kryetarët e komunave urbane dhe tetë kryetarët nga komunat rurale nuk ishte e arritshme, nuk u arrit të realizohen intervista me kryetarët nga komunat urbane nga rajoni i Pollogut dhe Pellagonisë. Si pasojë ata u zëvendësuan nga 2 kryetarët e komunave rurale. Për shkak të numrit të grave kryetare Maqedoni nuk numri i intervistave me kryetare femra të komunave, kjo disbalancë gjinore reflektohet në mostër. Të gjitha intervistat ishin gjysmë të strukturuar dhe të mbajtura në një vend të zgjedhur, si i përshtatshëm nga palët e interesuara, të cilat në të gjitha rastet ishin në zyrat e të intervistuarit. Para intervistës, ata morën një fletë informacioni dhe formularin e pëlqimit për pjesëmarrje që u nënshkrua nga të gjithë aktorët. Vetëm 1 nga 16 pyeti në mënyrë eksplicite për anonimitet të plotë. Intervistat u mbajtën nga eksperti kryesor dhe ishin regjistruar audio, me përjashtim të rasteve kur i intervistuari nuk ka dhënë pëlqimin për regjistrim. Të gjitha intervistat kanë zgjatur në mes të 60 dhe 90 minuta, intervistat ishin në formatin e lirë me përgjigje dhe vetëm tema e bisedave u përcaktua nga intervistuesit. Shënimet janë marrë gjatë dhe menjëherë pas intervistave.

3. Intervista me këshilltarë komunal

Për të siguruar qëndrueshmërinë metodologjike, gjithsej gjashtëmbëdhjetë këshilltarë janë intervistuar në vend të dymbëdhjetë. Ata përfaqësojnë parti të ndryshme politike nga komunat urbane dhe rurale. Intervistat u zhvilluan në periudhën mes 19 prillit dhe 4 korrikut, 2016. Tetë prej tyre ishin nga zonat urbane dhe tetë nga komunat rurale nga të gjitha 8 rajonet e vendit. Të gjitha intervistat ishin gjysmë të strukturuar dhe të mbajtura në vende të zgjedhura si të përshtatshme nga palët e interesuara, vetëm dy raste ishin në zyrat e të intervistuarve. Para intervistës, ata morën një fletë informacioni dhe formularin e pëlqimit për pjesëmarrje që u nënshkrua nga të gjithë aktorët. Nga 16 këshilltarët 3 ishin gra. Intervistat u mbajtën nga eksperti kryesor dhe ishin regjistruar audio, me përjashtim të rasteve kur i intervistuari nuk ka dhënë pëlqimin për regjistrim. Të gjitha intervistat kanë zgjatur në mes 60 dhe 90

minutash, ishin në formatin e lirë me përgjigje dhe vetëm tema e bisedave u përcaktua nga intervistuesit. Shënimet janë marrë gjatë dhe menjëherë pas intervistave.

4. Sondazh

Për të shqyrtuar mendimin e qytetarëve lidhur me pjesëmarrjen e tyre në bërjen e politikave publike në nivel lokal, në periudhën 25 prill - 25 maj 2016 është kryer një sondazh që mbuloi të gjithë vendin. Nëntë intervistuesit kryen sondazh me 400 qytetarë që përfshin të gjitha 8 rajonet. Struktura e intervistuesve ishte si më poshtë:

- 2 nga Shtipi që mbulon rajonin e planifikimit Lindor,
- 1 nga Struga që mbulon rajonin e planifikimit Jugperëndimor,
- 1 nga Ohri që mbulon rajonin e planifikimit të Pellagonisë,
- 1 nga Velesi që mbulon rajonin e planifikimit të Vardarit
- 1 nga Kumanova që mbulon rajonin e planifikimit Verilindor,
- 1 nga Radovishi mbulon rajonin e planifikimit Juglindor,
- 2 nga Dibra që mbulojnë rajonet Planor të Pollogut dhe Shkupit.

Secili prej tyre ka intervistuar 35 qytetarë nga zonat urbane dhe 15 nga zonat rurale mbi moshën 18 vjeç, para mbledhjes së të dhënave, intervistuesit ishin udhëzuar për të intervistuar në lidhje me qeverisjen e mirë dhe pjesëmarrjen, në mënyrë që t'i përgatisë ata për detyrën e tyre. Intervistuesit u kanë ofruar qytetarëve të marrin pjesë në intervista në hapësirat publike më të frekuentuara, ndërsa disa duke i vizituar në shtëpitë e tyre.

Sondazhi ishte i kapshëm edhe online nëpërmjet formave të Google dhe 12 persona i kanë plotësuar në atë mënyrë.

Pyetësori përmbante pyetje të mbyllura, dhe çështje të hapura rreth ideve e tyre për përmirësimin e pjesëmarrjes së qytetarëve në proceset vendimmarrëse.

Pyetësori është plotësuar në mënyrë të vlefshme nga ana e 412 të anketuarve mbi moshën 16, nga 412 qytetarëve të intervistuar, 49% ishin femra. Mosha është shpërndarë në grupet e mëposhtme të moshës: 5.6% ishin midis 19 ose më të rinj në kohën e intervistës; 26.5% kanë qenë në mes të 20 dhe 29 vjeç; 26.9% në mes të 30 dhe 39; 17.7% në mes të 40 dhe 49; 17% në mes të 50 dhe 66; dhe 6.3% ishin 65 ose më të vjetër.

Në total, 302 ose 73.3% e të intervistuarve tanë ishin maqedonasit etnikë; 62 apo 15% ishin shqiptarë etnikë. Përveç shqiptarëve etnike maqedonase dhe etnike, kanë qenë edhe romë (2.2%), Serb (1%), Turk (2.7%), vllah (1.5%), boshnjak (3.6%) dhe të anketuarit të tjerë (0.7%).

324 të anketuar kanë ardhur nga zonat urbane dhe 88 nga komunat rurale.

Mostra ka pasur nivel të lartë arsimor, 48% të mostrës kanë qenë me arsimin e lartë ose me gradë shkencore. 10% e të anketuarve kishin arsimin fillor dhe 174 ose 42.2% kanë diplomuar shkollën e mesme.

Shumica e të anketuarve ishin të punësuar (66.3%) dhe 33.7% ishin të papunë.

Analiza e të dhënave

The data from the poll was analysed either the online available Google software as well as Excel sheets. The data from the focus groups and interviews was content analyzed through free listening of the tapes; note taking and notes comparison. There were no strict restrictions to the analysis.

Të dhënat nga sondazhi janë analizuar nga një softëare Google në dispozicion në internet, si dhe fletë Excel. Të dhënat nga fokus grupet dhe intervistat janë analizuar me anë të dëgjimit të lirë të kasetave dhe duke krahasur përmbajtjen përmbajtjet nga shënimet. Nuk ka pasur kufizime të rrepta për analiza.

Gjetjet e Analizës

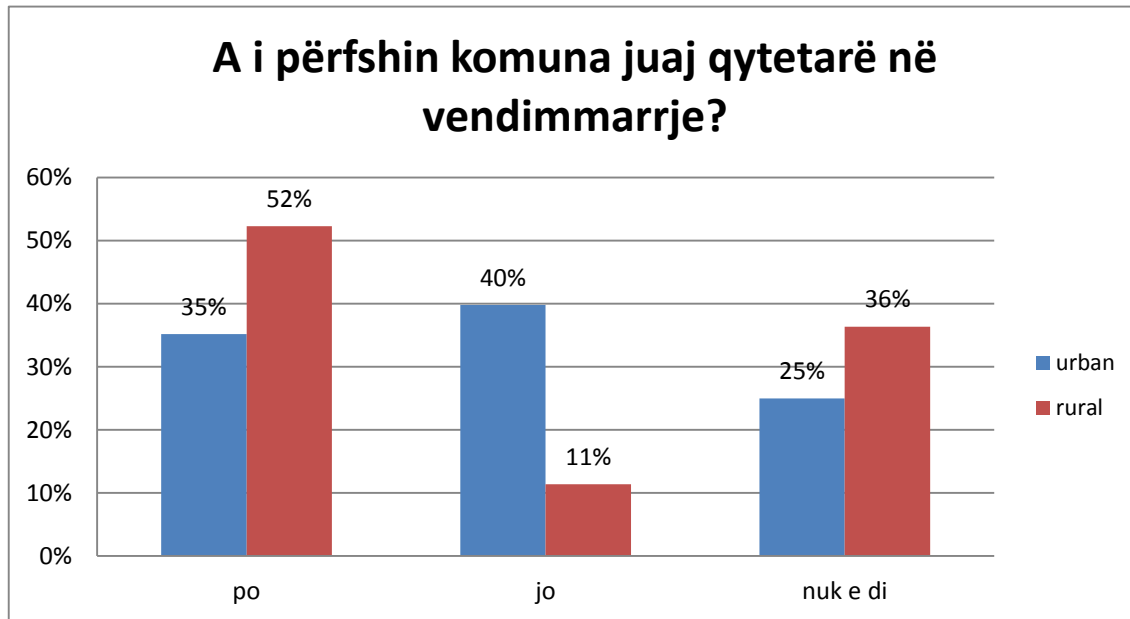
Vlerësimi i përgjithshëm i praktikave ekzistuese për pjesëmarrjen qytetare në Maqedoni

Perceptimet e asaj se sa e hapur është Komuna

Hapi i parë për rritjen e transparencës në punën e komunave është që të lejojë qytetarët të kenë qasje në të dhëna dhe informacione në lidhje me punën e saj. Kjo mbështetet në radhë të parë nga vullneti politik për të qenë i hapur dhe të ndajë informata. Prandaj, çështja e hapjes, përfshirjes dhe gatishmërisë për përdorimin e këtyre mundësive janë në fokus të interesit të kësaj analize. Në lidhje me pyetjen qendrore në lidhje, nëse komuna përfshin qytetarët në vendimmarrje, ne kemi marrë përgjigje të përziera. Nga njëra anë, siç do ta shohim më poshtë, rezultatet nga sondazhi zbuloi se shumica e të anketuarve perceptojnë komunën se i përfshin qytetarë (38.8%) akoma rreth dy të tretat janë përgjigjur se "nuk e di", ose se komuna nuk ka të bëjë me ato. Gjithashtu, kur të anketuarit u pyetën për të vlerësuar gatishmërinë e komunës për ti përfshirë qytetarët në vendimmarrje, gjysma e tyre (50%) ka vlerësuar atë si të mirë. Gjysma e mbetur është e ndarë pothuajse në mënyrë simetrike në mes të keqe (23%) dhe të shkëlqyer (27%). Nga ana tjetër, shumica e pjesëmarrësve në intervistat dhe fokus grupet janë përgjigjur se kanë bashkëpunim të mirë me pushtetin vendor dhe kjo pavarësisht nga fakti se ne ishim duke i kërkuar pyetjen në një kohë shumë të veçantë, kur tensionet politike janë në rritje. Kjo përfshinte shpifjet publike të OJQ-ve dhe anëtarëve të tyre, si dhe njollosjen e disa figurave publike që punojnë në bazë aktivizmi. Është e rëndësishme të theksohet ky kontekst, që mund të ketë ndikuar në përgjigjet dhe opinionet, dmth, arsyeja për mungesën e madhe të iniciativës dhe pjesëmarrjen e treguar nga të anketuarit siç do të shohim më tej në tekst.

Në këtë kontekst, është e rëndësishme të përmendet se të anketuarit nga komunat rurale mendojnë se ata janë më të përfshirë në vendimmarrje në komunën e tyre në krahasim me ato nga komunat urbane që është gjithashtu në përputhje me perceptimet nga diskutimet në fokus grupeve dhe intervistave.

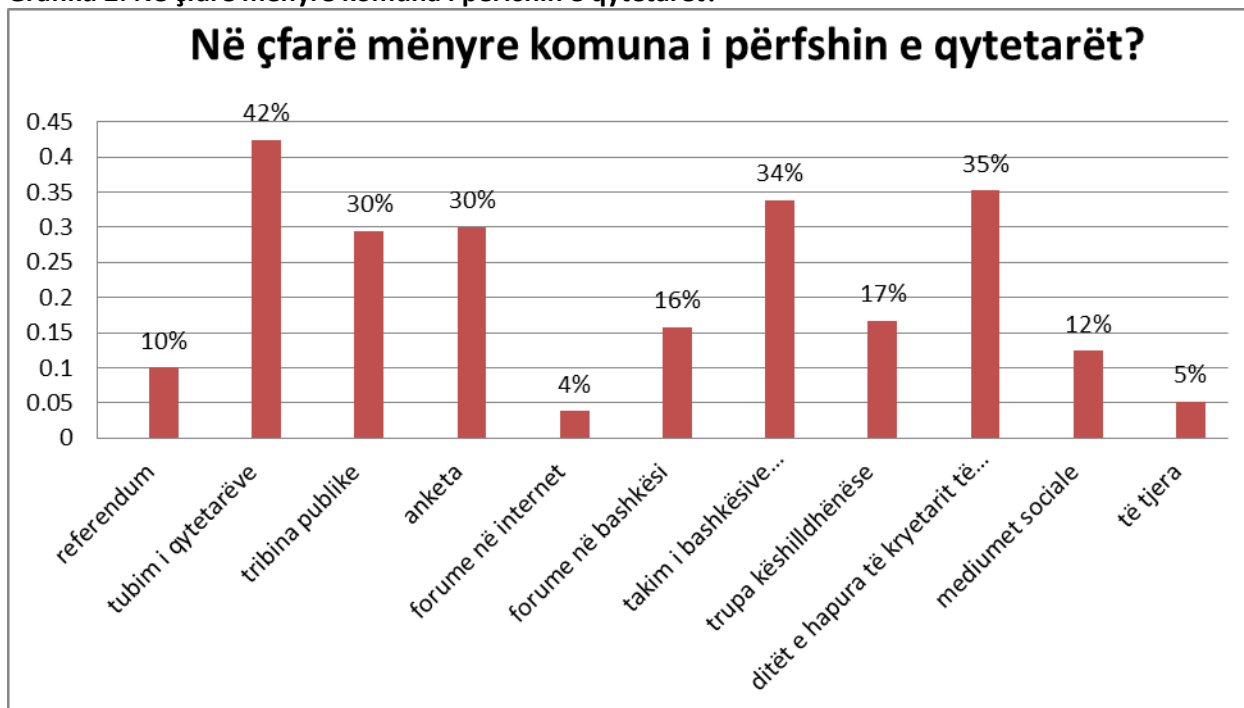
Grafiku 1: A i përfshin komuna juaj qytetarë në vendimmarrje?

Ndryshe nga maqedonasit, përgjigja e të cilëve në pyetjen a janë të përfshirë në vendimmarrje është e shpërndarë pothuajse në mënyrë të barabartë në mes të tri opsioneve (po, jo, nuk e di), në mesin e shqiptarëve ekziston një perceptim më i lartë për që janë të përfshirë, e cila është vërejtur edhe në mesin e grupeve të tjera etnike me përjashtim të turqve.

Në lidhje me mënyrat se si komuna vepron për të përfshirë qytetarët në vendimmarrje, duke shkuar prapa në intervistat dhe fokus grupet, edhe një herë vihet në dukje përafrimi me rezultatet e sondazhit. Një nga pyetjet më të rëndësishme në sondazh, në drejtim të për të gjetur se si komunat i përfshijnë qytetarët tregon frekuencën më të lartë në përgjigjet të cilat i referohen kontakteve të drejtpërdrejta, si takimet me qytetarë (42%), e ndjekur nga ditët e hapura të kryetarit (35%) dhe takime në njësitë e lagjes (34%).

Grafiku 2: Në çfarë mënyre komuna i përfshin e qytetarët?

Duke konfirmuar në intervistat me kryetarët e komunave dhe këshilltarët që kontakti i drejtpërdrejtë me zgjedhësit është mënyra më efektive dhe të dobishme e komunikimit është e qartë se ajo është përdorur gjerësisht. Me pyetjen e mëposhtme nga anketa ne kemi kërkuar të gjejmë se çfarë efekti ka kjo përfshirje, dhe nëse është pozitive ose negative. 49% e të intervistuarve perceptojnë se përfshirja e qytetarëve ka efekt, dhe 68% e shohin si efekt pozitiv. Duke iu rikthyer vlerësimit të përfshirjes së qytetarëve në vendim-marrje në nivelin lokal në aspektin e efekteve, rreth gjysma e qytetarëve vlerësojnë se kanë ndikim, dhe prej tyre 68% e konsiderojnë këtë efekt si pozitiv. Është e habitshme se nuk ka ndonjë dallim të madh në mendimet për të gjitha këto pyetje midis burrave dhe grave.

Aktiviteti qytetar

Siç mund të shohim në tabelën e më poshtme, më shumë se dy të tretat e të anketuarve (73%) nuk kanë marrë pjesë në procesin e vendimmarrjes në komunën e tyre.

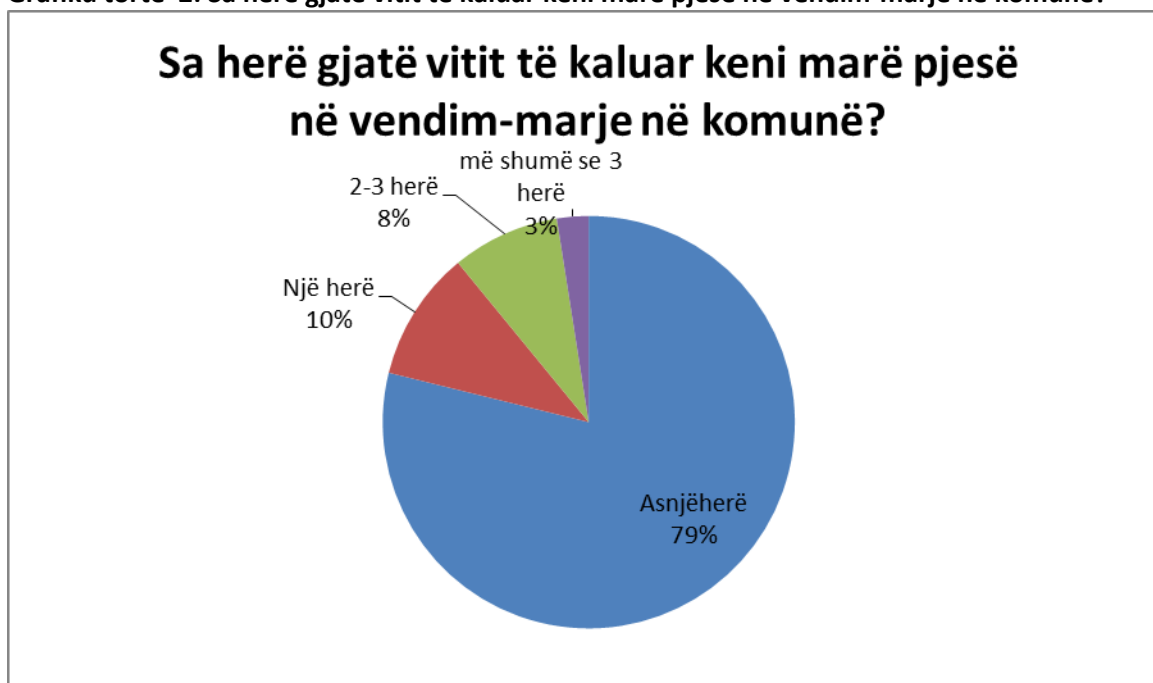
Grafiku tortë 1: A keni marrë pjesë në vendimmarrje në komunën tuaj?

Ka një ndryshim të vogël në përgjigjet mes të qytetarëve nga komunat urbane dhe rurale, në favor të atyre rurale, të cilët kanë tendencë të jenë pak më aktiv, por kjo nuk do të ndryshojë pamjen e përgjithshme të mungesës së vullnetit për të qenë të përfshirë.

Kur u pyet se sa herë gjatë vitit të kaluar kanë marrë pjesë në procesin e vendimmarrjes në komunën e tyre, shumica prej 79% të raportuar nuk e kanë bërë atë asnjëherë, ndërsa 10% kanë marrë pjesë vetëm një herë. Vetëm 3% raportuan që kanë marrë pjesë më shumë se 3 herë në ngjarjet e ndërmarra nga komuna për të konsultuar me qytetarët.

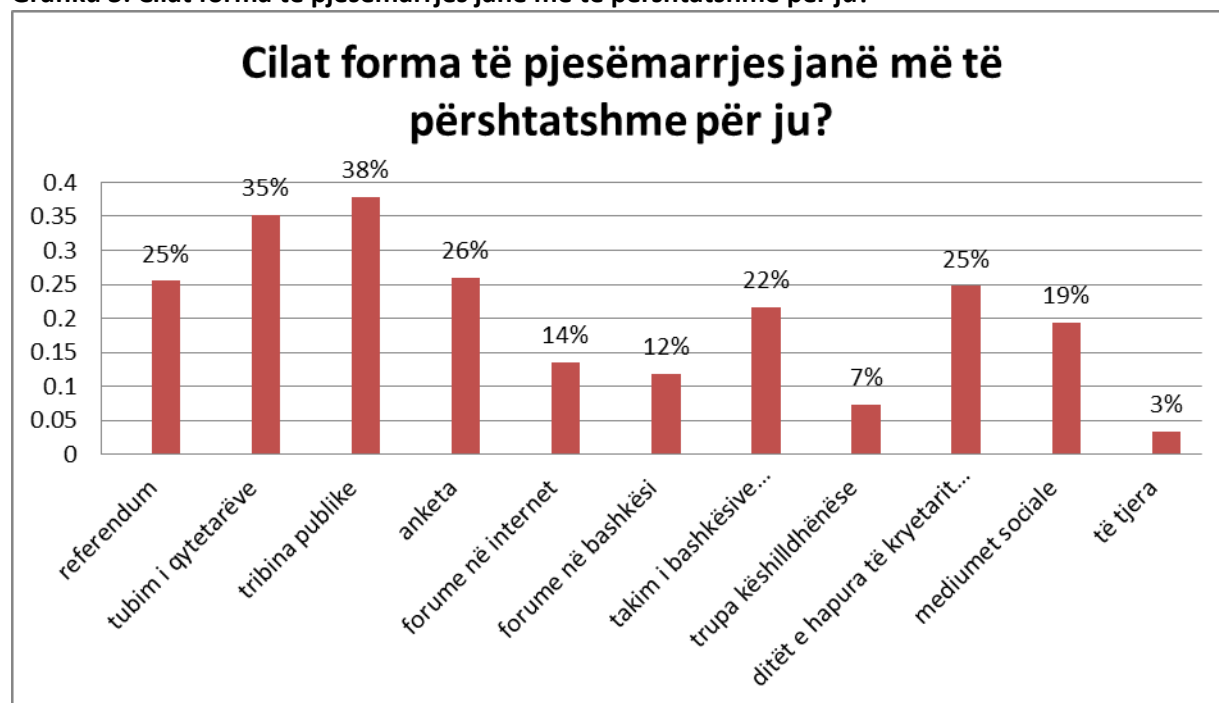
Grafiku tortë 2: Sa herë gjatë vitit të kaluar keni marrë pjesë në vendim-marje në komunë?

Për të identifikuar nëse mjetet për pjesëmarrje që përdoren nga ana e qeverive locale ndikon në përqindjen e pasivitetit të qytetarëve, ne i pyetëm ata se çfarë mekanizmi pjesëmarrje e konsiderojnë më të përshtatshme për ta. Shumica e të anketuarve preferojnë metodat e komunikimit të drejtpërdrejtë, si dëgjime publike (38%) dhe tubimet e qytetarëve (35%) duke u theksuar më shpesh nga të anketuarit si mjetet më të përshtatshme që do të motivojnë ata që të marrin pjesë, si dhe ditët e hapura të kryetarit të komunës (25%), takime njësi lagjes dhe forume komunitetit. Referendumi ishte zgjedhur shpesh nga të anketuarit si një mjet i përshtatshëm për sigurimin e kontributin e tyre (25%).

Për sa i përket intervistave dhe grupeve të fokusit të anketuarve të mos tregojnë gjininë si një faktor në perceptimin e tyre të pjesëmarrjes së qytetarëve, edhe një herë vuri në dukje dallimet në rezultatet e sondazhit. Një nga aspektet që vërejtëm ne ishte forma e pjesëmarrjes është zgjedhur kryesisht nga femrat e anketuara. Dy Përgjigjet kryesore që kemi marrë për këtë pyetje ishin "forume të internetit" dhe "media sociale", pasuar nga "sondazhet". Këto përgjigje verifikojnë dallimin e qartë në mënyrat e përshtatshme të pjesëmarrjes për burrat dhe gratë. Ndërsa burrat kanë tendencë të jenë të përfshirë më drejtpërdrejt në çështjet e komunitetit nëpërmjet tubimeve publike / seanceve, gratë, sidomos ata nga zonat rurale, janë të interesuar për të marrë pjesë, por në një mënyrë që nuk krijon barrë shtesë në kohën e tyre dhe të shmangin ata nga detyrimet e tyre të rregullta ditore.

Grafiku 3: Cilat forma të pjesëmarrjes janë më të përshtatshme për ju?

Duke u përpjekur për të vlerësuar faktorët që kanë ndikim më të drejtpërdrejtë në të vendosur nëse ata do të marrin pjesë në një proces konsultimi të organizuar nga komuna u kemi ofruar anketuarve disa opsione dhe u kërkua atyre ti kualifikojnë në shkallë nga 1 në 5, ku 1 ishte pak dhe 5 Arsyeja më e shpeshtë e cila kontribuon në motivimin e tyre për të marrë pjesë. Të anketuarit i vlerësuan tre faktorë në vijim si më të rëndësishme kur të vendosin nëse do të marrin pjesë në mënyrë aktive në konsultime me autoritetet lokale:

- Rëndësia e temës që do të diskutohen,
- Pjesëmarrja / prania e kryetarit dhe këshilltarëve,

- Ftesë personale nga kryetari i komunës.

Aspekte të tjera të rëndësishme, përfshijnë afërsinë e vendit ku zhvillohet konsultimi dhe disponueshmërinë e transportit, si dhe koha e ngjarjes.

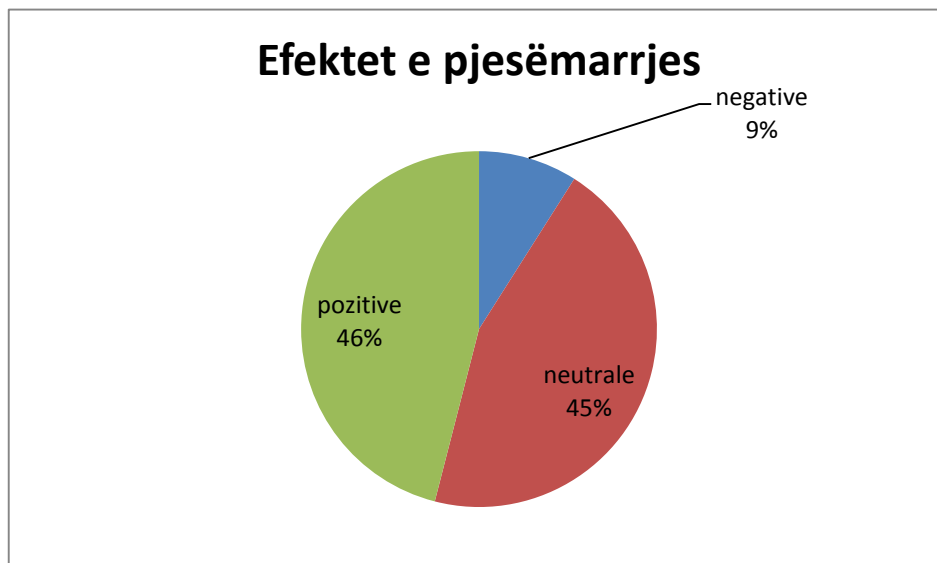
Grafiku 4: Faktorët që ndikojnë në pjesëmarrje

Perceptimi i gatishmërisë për të qenë të hapur dhe iniciativës nga ana e komunës për konsultimin me qytetarë nuk është më pak e rëndësishme se sa proceset aktuale konsultative që po ndodhin në një komunitet, për shkak se këto perceptime do të ndikojnë në aktivitetin e qytetarëve dhe të drejtën e tyre për të marrë pjesë në përgjithësi, siç konfirmohet me sondazhin dhe intervistat me fokus grupet. Në këtë kontekst, është e vështirë për të interpretuar të dhënat në mënyrë të drejtpërdrejtë që intervistat dhe fokus grupet konfirmojnë se mjetet më të përdorura dhe të preferuar nga kryetarët për nxitje të qytetarëve korrespondojnë drejtpërdrejt me opsionet e preferuar nga shumica e qytetarëve. Pastaj, i vetmi justifikim për shkallën e ulët të pjesëmarrjes së të anketuarve (konfirmuar edhe nga zgjedhja e shpeshtë e sondazheve si metodë sipas të anketuarve) në proceset e vendimmarrjes mund të gjendet në analizimin e efekteve të pjesëmarrjes.

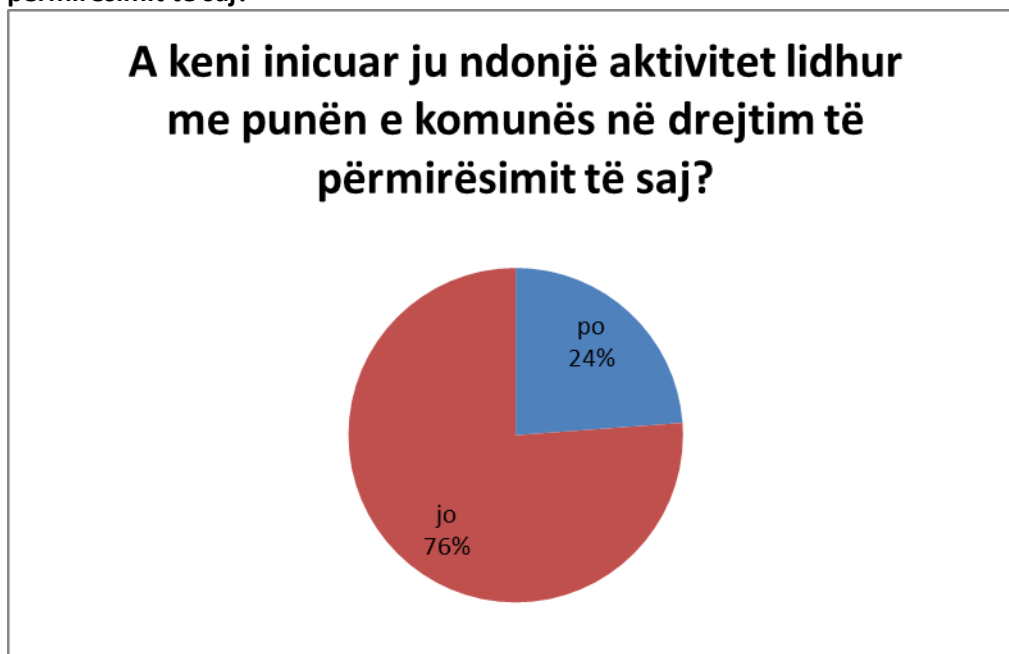
Të pyetur sërish në lidhje me efektet e pjesëmarrjes, gati gjysma e atyre i janë përgjigjur kësaj pyetje se pjesëmarrjen e tyre shohin se nuk ka prodhuar asnjë ndryshim dhe 9% e shohin atë se ka efekt negativ.

Grafiku 3: Efektet e pjesëmarrjes

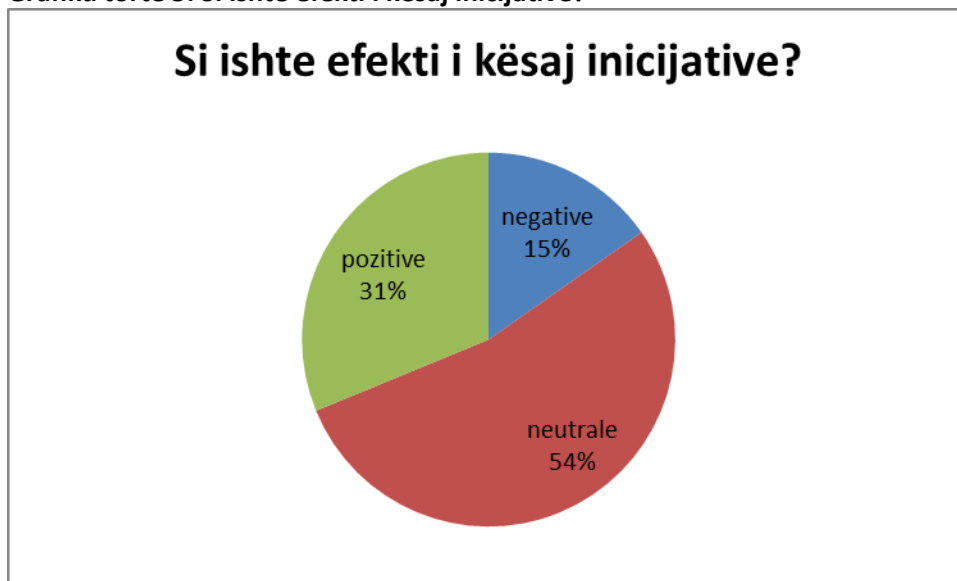

Edhe ata të anketuar (24%) që e kanë konfirmuar se kanë iniciuar vetë ndonjë aktivitet lidhur me punën e komunës në drejtim të përmirësimit të të njetës, raportojnë se rezultatet / efektet nuk kanë sjellë ndonjë ndryshim.

Grafiku tortë 4: A keni iniciuar ju ndonjë aktivitet lidhur me punën e komunës në drejtim të përmirësimit të saj?

Grafiku tortë 5: Si ishte efekti i kësaj inicijative?

Duke krahasuar rezultatet e sondazhit me fokus grupet kemi vërejtur se qytetarët janë të zhgënjyer nga mungesa e efekteve nga veprimet e tyre. Nga njëra anë kjo është e kuptueshme pasi të gjithë meritojnë mirënjohje për përpjekjet e tyre dhe dëshirojnë të shohin rezultatet në një afat të arsyeshëm kohor. Nga ana tjetër, shkalla e ulët e aktivitetit dhe interesit për të filluar ndryshimin, e shtron pyetjen nëse qytetarët ndoshta kanë pritje shumë të larta në drejtim për të kërkuar rezultate të menjëhershme, kurse ata rallë vendosin të ndërmarin veprim.

Kualiteti i bashkëpunimit në mes qytetarëve dhe komunave

Bashkëpunimi në mes të OJQ-ve, qytetarëve, bizneseve, akademikeve dhe gazetarëve është në fokus të interesit të kësaj analize. Në lidhje me pyetjen qendrore për atë që është cilësia e bashkëpunimit me autoritetet komunale, si e perceptojmë bashkëpunimin të gjithë aktorët relevantë dhe nëse ata bashkëpunojnë apo jo lirisht me autoritetet lokale, kemi marrë përgjigje të përziera. Nga njëra anë, shumica e të anketuarve në FG kanë deklaruar se kanë bashkëpunim të mirë, me përjashtim të OJQ-ve nga rajoni Juglindore të cilët deklarojnë se bashkëpunimi i tyre është i shkëlqyer. Kjo e fundit është ndoshta për shkak të faktit se shumica e pjesëmarrësve në FG në rajon Juglindore vijnë nga komuna e Strumicës. Është e rëndësishme të theksohet ky kontekst si ajo mund të ketë ndikuar në përgjigjet dhe opinionet, dmth, arsyeja për perceptimin e madh të cilësisë së bashkëpunimit që përfaqëson të gjithë rajonin. E njëjta gjë është reflektues tek OJQ-të në rajonin e Pollogut, ku shumica e pjesëmarrësve kanë vënë në dukje mungesën e bashkëpunimit që kanë qenë të ardhur nga komuna e Tetovës. Brenda rajoneve OJQ-të kanë vërejtur dallime në cilësinë e bashkëpunimit e cila varion nga njëra komunë në tjetrën në shkallë nga nuk ka ndonjë bashkëpunim në atë se kanë pasur bashkëpunim të shkëlqyer. Për shembull, përfaqësuesit të Lindjes, së rajonit nga Shtipi dhe Dellçeva kanë deklaruar mungesë të plotë të bashkëpunimit me qeveritë e tyre locale, në krahasim me ato nga Vinica të cilët kanë deklaruar se kanë bashkëpunim shumë të mirë. Kjo vë në dukje se bashkëpunimi varet nga personaliteti i kryetarit të komunës dhe angazhimin politik për krijimin e partneriteteve dhe iniciativat e përbashkëta dhe jo nga proceset dhe sistemet e vendosura institucionale.

Të dyja palët si OJQ-të ashtu edhe Kryetarët, si dhe Këshilltarët kanë theksuar se komunat kanë krijuar një lloj të bashkëpunimit. Të gjithë kryetarët e komunave të intervistuar kanë deklaruar se ata konsultohen me qytetarët në lidhje me punën e komunës. Shumica prej tyre e bëjnë atë në një mënyrë të formalizuar në bazë të rregullta të paktën 2-3 herë në vit, ndërsa të gjithë ata konsultohen me qytetarët në mënyrë të vazhdueshme në mënyrë joformale, në varësi të nevojës dhe kompleksitetit të çështjeve të ngritura. Kjo është veçanërisht e vërtetë për komunat rurale ku komunitetet janë më të lidhura ngushtë dhe kontaktet janë të afërta mes njerëzve. Disa nga takimet janë të organizuara brenda dhe kanë një prapavijë politike, zakonisht me direktivat e qeverisë qendrore ose partive politike.

Më së shpeshti nëpërmjet grupit të kësilltarëve (koalicioni i VMRO-DPMNE) të organizuar shkojmë në këshillat vendore/lagje

(këshilltar komunal, Probishtip)

Si detyrë prej qeverisë qendrore ose partis sonë, sipas direktivave të tyre, në çdo muaj kemi praktikë të organizohen takime në minimum tre vendbanime me agjendë të posaçme së bashku me këshilltarët dhe kryetarin e komunës, në të cilën mblidhen të dhëna dhe rekomandime prej qytetarëve

(këshilltar komunal, Novaci)

Një pjesë e këshillave komunale kanë zyra të veçanta dhe ditë të pritjes për qytetarët. Aktivitetet e rregullta në terren janë një opsion që është përdorur për konsultim të qytetarëve. Konsultimet dhe takimet organizohen me kërkesë të qytetarëve, shpeshherë për problemet e tyre individuale, por në raste të tjera edhe për çështjet e komunitetit në përgjithësi. Deri tani forma më e përdorur e konsultimit është takime brenda njësisive rurale dhe urbane, si dhe takime formale dhe rastësore, ndërsa tubime të veçanta janë të organizuara për tema të veçanta.

OJQ-të tregojnë ekzistencën e bashkëpunimit themelor me palët relevante të tilla si sigurimin e letra të mbështetjes apo Memorandumet për aplikimet e paraqitura nga OJQ-të për programet e donatorëve, përdorimin e lirë të objekteve për një numër të kufizuar të OJQ-ve, kontributi në natyrë për ngjarje apo nisma të caktuara (për hapësira pa pagesë, audio sisteme, makineri, etj).

Ne do të nënshkruajme memorandum, por mos kërkonj mjetet, është gjëja kryesore që thonë.

(pjesëmarës i focus groupit, rajoni i Shkupit)

Disa komuna sigurojnë mbështetje financiare për aktivitetet e OJQ-ve. Kjo zbatohet në shumëllojshmëri shumë mënyra duke filluar nga shpërndarja e një shume të caktuar parash pa procedurë publike, ose duke e ndarë atë në mënyrë të barabartë për të gjitha OJQ-të në komunë, pavarësisht nga nevojat dhe misionin e tyre, ose duke përdorur një sistem të elaboruar dhe transparent për alokimin e fondeve për OJQ-të duke u bazuar në thirrjet publike dhe procedurat e vlerësimit (Strumica, Qyteti i Shkupit). Shumica e të intervistuarve shpjeguan se shpesh janë marrë vendime për ndarjen e fondeve për OJQ-të por ata kurrë nuk marrin ato. Me rebalancin e buxhetit paratë pastaj ri destionjnë për çështje të caktuara më të ngutshme komunale.

OJQ-të nga rajoni i Shkupit treguan se komunat janë të interesuara për të dëgjuar atë që kanë për të thënë OJQ-të, por nuk janë të gatshëm për të ndërmarrë më shumë se kaq. Shumica e OJQ-ve në vend theksojnë se autoritetet lokale janë të interesuar për të bashkëpunuar me OJQ-të për çështje të një rëndësie më të vogël ose për të ndërmerr projekte ose aktivitete së bashku më të vogla, ndërsa për

çështjet më të mëdha të rëndësishme të ngritura nga OJQ-të tilla si riciklimi (rajoni i Shkupit), menaxhimi i mbeturinave dhe deponive ilegale ,, ndotja e ajrit (Tetovë) kanë mbetur të patrajtuara. Për këtë arsye rezultatet e bashkëpunimit të përbashkët janë efektive në mikro nivel.

"Kishim një projekt ku bëme trajnime për komisionet gjinore, e ata pranuan sepse ishte shërbim falas, ata vetëm hapsirë na dhanë, asgjë tjetër, as edhe një kafe. Mundeshin edhe për atë të na refuzojnë
(pjesëmarës i focus groupit, rajoni i Shkupit)

Si qytetar ju mund të bashkëpunoni me komunën deri në dy kate prej 5 kateve. Ata i kryejnë punët e rëndomta por kur të kapeni me sassi më të mëdha të parave dhe pyetje si PGJU, PDU, zgjedhja e drejtorëve të shkollave etj... ata thone JO!

(pjesëmarës i focus groupit, rajoni i Shkupit)

OJQ-të ankohen se shumë shpesh në qoftë se ata marrin fonde për nismat apo idetë e projekteve nga qeveritë e tyre lokale, ata duket se nuk jenë të interesuar për rezultatet. Një OJQ nga rajoni Jugperëndimor shpjegoi se si ata kanë aplikuar për fonde për një nga idetë e tyre nga qeveria lokale dhe ka marrë të holla vetëm për një pjesë të projektit. Megjithatë, ata e kanë zbatuar atë dhe dorëzuan raport, duke përfshirë rezultatet dhe rekomandimet, me PL. Megjithatë, nuk pranuan asnjë reagim, as vazhdim për iniciativën e tyre. Një tjetër OJQ nga i njëjti rajon, shpjegoi se si ata kishin organizuar një art-klub dhe kishin xhiruar një dokumentar. Ata arritën të sigurojnë pjesëmarrjen e kryetarit të komunës përmes kontakteve personale por ai nuk erdhi në prezantimin publik dhe në debatin e të njëjtës.

Ka një ndryshim në cilësinë e të qenit të hapur në mes të Kryetarit të Bashkisë dhe departamenteve të qeverisjes vendore. Përfaqësuesit e OJQ-ve shpjegojnë se bashkëpunimi mund të ndryshojnë në mes të sektorëve të ndryshëm. Me disa sektorë / departamente në komunë OJQ-të kanë bashkëpunim të mirë dhe kjo është veçanërisht për shkak të faktit se personeli ka njohuri në lidhje me çështje specifike (të tilla si mjedisi, për shembull apo barazi gjinore). Disa nga OJQ-të nga rajoni veri-lindje theksuan çështjen e kapaciteteve të burimeve njerëzore në pushtetet lokale të cilat ndikojnë në mundësitë për bashkëpunim.

Atyre u duhen trajnime, atyre që duan të bashkëpunojnë me OJQ-të. Mvaret shumë prej njerëzve, ata duhet ta dinë se çka është demokracia, viktimat e dhunës familjare etj. Në të kaluarën institucionet kanë pasur njerëz me njohuri profesionale

(Pjesëtar i fokus grupit, Rajoni Verilindor)

Some CSOs who have been working for 10-15 years in the community feel excluded from their local authorities. They also point out a deterioration of previously established relations with local governments and a trend towards cooperation decrease. They feel the intensity of cooperation has been decreased with selective approach towards CSOs and conducted only formally, very often on an ad-hoc basis depending on the needs of the municipality (especially as proof for applying to donor funding).

Disa OJQ që kanë punuar për 10-15 vjet në komunitet ndjehen të përjashtuar nga autoritetet e tyre lokale. Ata gjithashtu theksojnë një përkeqësim të marrëdhënieve të vendosura më parë me qeveritë lokale dhe një prirje drejt uljes së bashkëpunimit. Ata ndjejnë se intensiteti i bashkëpunimit ka qenë i ulur me qasje selektive ndaj OJQ-ve për të kryer vetëm formalisht, shumë shpesh në baza ad-hoc, varësisht nga nevojat e komunës (sidomos si dëshmi për të aplikuar për financim nga donatorët).

... ata nuk na përfhijnë ne për asgjë. Ata kanë OJQ-të e tyre me të cilat punojnë.

(Pjesëtar i fokus grupit, Rajoni Lindor)

Në Shtip më parë kishte referent për çështje të romëve dhe organizuam ne lokalet e komunës sesione informative për sigurimin e bursave studentore për romët dhe gjithçka shkonte mirë, e pastaj na u drejtua me email, pastaj na kërkoi para për hapsirën kështu që ne tërhoqëm.

(pjesëmarës i focus grupit, rajoni i Shkupit)

Shumica e qeverive lokale kanë emëruar staf për komunikim me OJQ-të, por organizatat nuk duket se kanë parë në këtë ndonjë rëndësi për punën e tyre.

Përfaqësuesit e akademisë ishin të pranishëm vetëm në rajonin e Evropës dhe kjo u duk në mënyrë të qartë se nuk ka bashkëpunim midis Universitetit dhe pushtetit vendor.

Nuk ka bashkëpunim dhe qeveria lokale nuk përdor burimet e Universitetit.

(Focus group participant, Eastern Region)

OJQ-të përballen me autoritete të paarritshme lokale, shumë shpesh përdoren kontaktet dhe marrëdhëniet personale me qëllim të krijimit të bashkëpunimit dhe komunikimit me pushtetin lokal.

Në këtë kontekst, OJQ-të ishin gjithashtu kritik ndaj vetes, duke theksuar se ata duhet të jenë më mirë të organizuara, të formojnë aleanca të gjera, në mënyrë për të avokuar për çështje të rëndësishme në komunitet. Një nga arsyet e mungesës së bashkëpunimit me pushtetin vendor disa OJQ e kanë gjetur në faktin se ato nuk përfshijnë i komunat, kur i zhvillojnë e projekteve e tyre, të tjerët thonë se faji kryesor është në fushatat zgjedhore, kur (partitë politike) kandidatët japin pretime jorealiste, të cilat nuk bazohen në logjikën e shëndoshë ekonomike, e pritjet e qytetarëve nuk janë të mundshme të plotësohen.

Qytetarët janë të informuar në përgjithësi për punën e komunës së tyre. Disa komuna botojnë buletinet elektronike apo gazeta komunale të tyre. Disa prej tyre seanca këshillit i transmetojnë në mediat lokale / rajonale. Shumica e gazetarëve thanë se kanë bashkëpunim të rregullt dhe të mirë me qeveritë lokale, ata marrin informacion në kohë dhe disa madje edhe ftesat për seancat e këshillit dhe mbledhjet e komisioneve komunale. Megjithatë, cilësia e informacionit të marrë varet nga tema.

Të gjitha qeveritë vendore janë bujarë në dhënien e informacionit i cili promovon aktivitetet dhe kryetarët e tyre. Ky është rasti edhe në disa nga komunat më të vogla ku nuk ka media lokale. Qeveritë lokale janë të etura për t'u përfshirë në ngjarjet e OJQ-ve të cilat do të rrisin dukshmërinë e tyre, si ngjarjet e mëdha kulturore apo sportive.

Si shumica e gazetarëve që veprojnë, edhe komuna kur do të ndajë diçka me gazetarët, e bëjnë atë pa vështirësi duke përdorur të gjitha kanalet ekzistuese. Ata dërgojnë ftesa me shkrim, i thërsin ata në telefon, dërgojnë mesazhe me tekst, ua paguajnë shpenzimet e udhëtimit gazetarëve të mediave ua shpërndajnë materialet. Megjithatë situata ndryshon kur gazetarët kërkojnë informacion. Në ato raste informacioni mund të jetë pa ndonjë hollësi apo nga media kërkohet të paraqesin kërkesa me shkrim për informacione të cilat mund të paraqesin vështirësi në gazetarinë e përditshme. Të intervistuarit shpjeguan bujarinë e informacionit nga ana e komunës zakonisht kur ka të bëjë me ngjarjet që kanë ndodhur tashmë kështu që informacioni është "post festum".

Pothuajse të gjitha njësitet e qeverisjes vendore kanë emëruar zyrtarë e marrëdhënieve publike të cilat komunikojnë me mediat.

Ata kanë marrëdhënie të mira me mediat, zyra e marrëdhënieve me publikun është e vetmja gjë që punon atje. (Pjestar i fokus grupit, rajoni i Pologut)

Shumica e të intervistuarve u ankuan për komunat se janë të ashpër kur duhet ti tregojnë rezultatet duke krijuar një realitet të rremë me këtë lloj të informimit. Kjo nga ana tjetër krijon frustrim dhe ul besimin në autoritetet. Këtë e tkesoi njëri:

Për shembull, ata thonë se rruga e cila është rikonstruktuar është në fazën përfundimtare, dhe unë jam duke vozitur me i makinë në këtë rrugë dhe shoh se vetëm një pjesë minimale është duke u punuar.

(Anëtar I focus grupit, rajoni Lindor)

Shpesh OJQ-të e përdorin Ligjin për qasje të lirë në informata për të marrë informacion nga institucionet komunale. Kjo është veçanërisht kështu kur autoritetet lokale nuk janë shumë të prirur për të bashkëpunuar me OJQ-të, por duhet të respektojnë detyrimin ligjor sipas këtij ligji. Në këtë rast, OJQ-të ankohen për informacionet se janë shumë themelore.

Aktualisht, situata është veçanërisht e rëndë në Manastir, ku për shkak të situatës aktuale politike nuk ka komunikim mes mediave dhe pushtetit lokal dhe ata marrin vetëm informacione periodike me shkrim. Në lidhje me të gjitha pyetjet nga media reagimi i komunës është "nuk e di".

Gazetarët janë të hapur për të deklaruar se nuk mund të ketë gazetari hulumtuese në Maqedoni. Nëse dikush hyn thellë në këtë çështje është e qartë se kjo është e lidhur direkt me faktin se pothuajse të gjitha mediat rajonale janë financuar nga qeveritë lokale. Disa prej gazetarëve të intervistuar janë të punësuar në komunë apo institucionet nën kompetencë të komunës (të tilla si kompanitë e shërbimeve publike) dhe punojnë si gazetarë për mediat lokale apo kombëtare.

Fati ynë mvaret nëse kryetari do të nënshkruajë fonde për mediat e mia, dhe kështu që ne nuk mund të flasim për transparencë. Kur unë dua të hetuaj, nuk kam nevojë prej komunës, unë mund të gjej informacionin vetë, por unë jam i auto-censuruar, sepse mediumi do të shkatërrohet nëse unë e publikojë atë. Gazetaria hulumtuese nuk është e mundur në Maqedoni. Ne jemi të detyruar të veprojmë ashtu që të besojmë në atë që thonë ata.

(anëtar I focus grupit, rajoni I Pellagonisë)

Një përfaqësues OJQ-je i ka shpërndarë rezultatet e analizës të tij nga faqet e internetit të komunave në rajonin e tyre duke theksuar se shumica e tyre kanë informacione që janë të padobishme për qytetarët e zakonshëm. Nuk është buxheti qytetar dhe nuk ka formë të kuptueshme për prokurimet publike.

Mekanizmat komunale për Konsultim me qytetarët dhe Përvoja e përdorimit të tyre

OJQ-të konsultohen dhe përfshihen më shumti nga qeveritë lokale, kur zhvillohen dokumentet strategjike. Llojet e tjera të pjesëmarrjes varen nga nevojat e komunës, si dhe për të vërtetuar që është përfshirë shoqëria civile në vendimmarrje gjatë aplikimit për financim nga donatorët.

Shumica e OJQ-ve janë të ftuara nga autoritetet lokale që të marrin pjesë në proceset e zhvillimit të strategjive. Raste të tilla ka në të gjitha rajonet dhe kryesisht përfshihen OJQ-të në varësi të fushës së tyre të ekspertizës siç janë strategjitë për të rinjtë dhe çështje rinore, vullnetarizmin, barazinë gjinore, mbrojtjen e mjedisit, parandalimin e drogës, të shëndetit seksual. Në këtë mënyrë komunat përfitojnë ekspertizën lokale dhe idetë e freskëta të ofruara nga qytetarët.

Një pjesë e komunave nuk kanë dokumente të veçanta apo strategji të zhvillimit si plani komunal strategjik apo strategji për zhvillim ekonomik lokal. Këto komuna zakonisht veprojnë në bazë të aksioneve vjetore apo planit të buxhetit. Në disa komuna këtyre dokumenteve u ka kaluar afati 3 deri apo 5 vjeçar dhe shpesh janë të nevojshme mjete financiare për përgatitjen e dokumenteve të tilla të reja. Komunat të cilat janë në periudhën e përgatitjes së planeve të reja strategjike theksojnë se qytetarët janë të përfshirë në mënyrë të vazhdueshme përmes formave të zakonshme të konsultimit, si dhe përmes takimeve të veçanta publike.

Shërbimet e administratës tonë komunale janë në komunikim të hapur dhe aktiv me qytetarët dhe përdoren të gjitha mënyrat e mundshme të komunikimit për të informuar qytetarët, si dhe takime të tjera dhe organizohen forumeve të komunitetit për përgatitjen e planeve tona strategjike komunale

(Këshilltar komunal, Makedonski Brod)

Disa OJQ si Qendrave Komunitare në Strugë, Strumicë dhe komunën Qendër përfaqësojnë një lidhje mes qytetarëve dhe qeverive lokale. Ato ndihmojnë qeveritë lokale në zhvillimin e dokumenteve strategjike për proceset e pjesëmarrjes, duke përdorur modelin Forumet në bashkësi. Megjithatë edhe këto rezultate nuk shfrytëzohen gjithmonë nga autoritetet komunale, si strategjitë e komunikimit apo bazën e të dhënave të OJQ-ve në Strugë.

Në kushtet e referendumit si një mjet, vetëm kryetari i Qendrës ka raportuar për organizimin e një referendumi për mbrojtjen e qendrës së qytetit të vjetër në Shkup nga ndryshimi i një fasade të tipit barok. Referendumi u iniciua nga një OJQ megjithatë ajo është miratuar më në fund me nismën e këshillit pa prituri për 20% të nënshkrimeve të mbledhura, në mënyrë për të kursyer kohë. Dy kryetarët e tjerë të informuar në lidhje me referendimet e pasuksesshme në të kaluarën, Novaci (2003) për futjen e një sistemi të kanalizimit në fshatin Novaci dhe Radovishit (2009) për vetëfinancim nga qytetarët për tregun e qytetit.

Nga mjetet e tjera të përcaktuara në Ligjin (propozimet qytetare / ankimore, tubimet publike dhe sondazhet/anketat) ankesat e qytetarëve dhe propozimet janë përdorur në të gjitha komunat. Zakonisht ato janë përdorur nga qytetarët për të kërkuar mbështetje financiare në rastet e fatkeqësive natyrore, të nevojave të rënda sociale, si dhe për mbështetje financiare për ngjarje sportive dhe kulturore. Shpesh ato janë përdorur për çështje të ndryshme të tilla si inspektimin e ndërtimit, planifikimit urban dhe çështjet që kanë të bëjnë me punën e komunës. Këto propozime dhe apelimet janë zgjidhur nga

departamentet e ndryshme në komunë ose të kryetarit (sidomos në komunat rurale) dhe pastaj janë prezantuar dhe verifikuar në seancat e këshillit.

Një pjesë e komunave i përdorin sondazhet për të nxitur nevojat e qytetarëve duke iu referuar çështjeve të "buta" të tilla si zgjedhja e realizuesve në punët komunale, përzgjedhjen e emblems komunale ose nivelin e kënaqshmërisë me një aktivitet komunal. Zakonisht ata realizohen në internet përmes faqeve të internetit të komunës.

Në lidhje me sondazhet dhe tubimet publike intervistuesi ndonjëherë ka gjetur vështirësi në ndarjen e gjërave komunale nga përfshirja e partive politike. Ndërsa është e qartë se tubimet publike janë një kërkesë ligjore për miratimin e planeve urbanistike dhe si i tillë janë organizuar, ato janë përdorur edhe për prezantimin e programeve dhe fondeve nga ana e institucioneve kombëtare (ministritë, agjencitë), mbi nismat e OJQ-ve për tema të rëndësishme për bashkëpunimin e tyre me pushtetin vendor, si dhe për partitë politike për të konsultuar me zgjedhësit e tyre në nevojat dhe problemet e tyre. Kryetarët e komunave dhe administratës komunale, si dhe këshilltarët, janë të pranishëm në të gjitha këto ngjarje. Në mënyrë të ngjashme sondazhet organizohen nga partitë politike 5-6 herë në vit, në mënyrë që të informojnë qendrat e partisë për përgatitjen e programeve zgjedhore.

Ne nuk kemi sondazhe, por nga partia ka iniciativa shpesh për punën e komunës, për problemet e qytetarëve, sugjerimet apo idetë e tyre. 5-6 herë në vit partia organizon sondazhe dhe ato janë marrë përsipër nga qeveria qendrore në përgatitjen e programeve për Kryetar komune dhe zgjedhjet e tjera.

(Kryetar komune, Demir Kapija)

Dëgjimet publike janë të organizuara së bashku me qeverinë qendrore, që është partia, për promovimin e platformës politike apo projekte të ndryshme në të cilat janë të pranishëm shumë qytetarë (deri në 200). Pastaj përfaqësuesit e qeverisë së bashku me ne organizojmë dëgjime publike të tilla, në mënyrë që të dëgjojnë funksionarët se cilat janë problemet tona dhe komuna kryen dorëzimin kërkesave të vërteta qeverisë.

(Kryetar komune, Novaci)

Pak a shumë, në të gjitha komunat janë të formuara dhe funksionojnë komisioneve komunale të zakonshme të tilla si Komisioni për ZHEL; për Statutin dhe rregulloret; për Buxhet dhe Financa; për Urbanizëm dhe veprimet komunale; për mundësi të barabarta midis grave dhe burrave; për marrëdhënie ndërmjet bashkësive; për Ekologji dhe Bujqësi; etj Komisionet komunale janë pjesë e Këshillit dhe anëtarët e tyre janë këshilltarët, ndonjëherë plotësohen nga anëtarët e jashtëm si ekspertë. Secili prej komisioneve zakonisht përbëhet nga 5 anëtarë (këshilltarëve) që vijnë nga parti të ndryshme politike, etnike dhe gjinore të cilat janë të përfaqësuara në këshillin bashkiak. Detyrat dhe përgjegjësitë e tyre kanë të bëjnë me lehtësimin e punës së këshillit bashkiak, veçanërisht në lidhje me organizimin e sesioneve zyrtare dhe përgatitjen e vendimeve komunale, analizës dhe dokumentacionit tjetër përkatës.

Në shikim të parë, mund të thuhet se asnjë nga kryetarët e intervistuar nuk i ka përdorur mjetet e përcaktuara në Ligjin për vetëqeverisjen lokale. Megjithatë, fakt është se ato janë përdorur, por pa tributet e tyre të përcaktuara me ligj. Në këtë mënyrë të gjithë kryetarët e komunave dhe këshilltarët kanë raportuar se ata rregullisht janë duke marrë iniciativa kryesisht nga lagjet apo grupet e qytetarëve të cilat janë marrë në konsideratë nga këshilli bashkiak. Këto iniciativa zakonisht i referohen zgjidhjes së ndonjë problemi të veçantë në një vendbanim që i referohet infrastrukturës së transportit, furnizimit me ujë dhe ujërave të zeza, higjienën publike dhe çështje të tjera komunale. Tubimet e qytetarëve janë

organizuar edhe rregullisht në mënyrë që të takohen me qytetarë nga zona të ndryshme të komunës dhe për të diskutuar problemet aktuale me të cilat ballafaqohen. Këto mbledhje organizohen zakonisht nga njësitë urbane.

Këshillat komunale në lidhje me vendimet e tyre në lidhje me punën e komunës kryesisht informohen nga përvojat personale dhe kontaktet e këshilltarëve, komisionet përkatëse komunale dhe rregullat e procedurës, nga aktet nënligjore dhe dokumenteve të tjera relevante. Qytetarët konsultohen më së shumti në lidhje me çështjet më të rëndësishme që ndikojnë drejtpërdrejt tek ata dhe komunitetin e tyre. Zakonisht këshillat komunale organizojnë takime me qytetarë rreth 3-4 herë në vit nëpërmjet njërive urbane. Kur është e nevojshme këto takime mbahen më shpesh. Zakonisht mbledhjet organizohen në bashkëpunim dhe në praninë e kryetarit dhe zyrtarëve të tjerë të administratës komunale varësisht nga temat e diskutimit. Gjatë takimeve administrata komunale mban shënime dhe procesverbal që të shënojë pyetjet dhe propozimet e dhëna nëpërmjet diskutimit, të cilat më pas shqyrtohen duke marrë në konsideratë nga ana e kryetarit dhe këshillit komunal që të përfshihen në planet komunale të veprimit dhe strategjive.

Përkrah formave të tjera, përveç komunikimit të drejtpërdrejtë dhe personal me qytetarët, një herë ose dy herë në muaj të takohemi me njësitë urbane dhe rurale ku bisedohet me ta për problemet dhe rekomandimet e tyre.

(këshilltar komunal, Radovish)

Përveç kësaj, si formë e konsultimit me qytetarët Kryetarët i theksojnë ditët e hapura me kryetarin e komunës dhe forumet të komunitetit. Informimi i qytetarëve bëhet zakonisht përmes mediave lokale dhe / ose rajonale, faqet e internetit të komunave dhe faqet e Facebook-ut. Media Sociale është theksuar nga të gjithë kryetarët e komunave, si mënyrë shumë e dobishme dhe e drejtpërdrejtë për komunikim me qytetarët.

Gjinia, klasa, përkatësia etnike, aftësitë e kufizuara, janë kategori sociale të përziera me njëri-tjetrin, duke rezultuar në marrëdhënie të caktuara shoqërore të cilat i bëjnë anëtarët e grupeve të paprivileguara përgjatë këtyre linjave që të përjashtohen nga shqetësimet e tyre. Një nga dallimet kryesore të cilat vetëm një numër i kufizuar i kryetarëve e kuptojnë është se për të dëgjuar nevojat e grupeve të caktuara të qytetarëve është e nevojshme të përdoren metoda të veçanta të përshtatura për të kuptuar shqetësimet e tyre. Në këtë kontekst, komuniteti rural dhe gratë rome në Maqedoni janë më të shqetësuar, si dhe personat me aftësi të kufizuara. Në bisedën me një kryetar nga një komunë rurale ai tregon kënaqësinë e tij se pëlqejnë të komunikojnë në profilin e tij në Facebook, duke mos kërkuar më thellë në arsyet për këtë, në të njëjtën kohë duke rrëfyer se është e vështirë për të mobilizuar gratë për pjesëmarrje në dëgjime publike dhe forumet në bashkësi në komunën e tij. Disa kryetarët tjerë të konfirmuar këtë konkluzion të intervistuesit pasi ato nuk duket të jenë të vetëdijshëm se ata organizojnë takime me qytetarët në xhami, çajtoje, kafenetë etj, në përgjithësi në vende ku nuk frekuentohen nga femrat në këto komunitete. Në ato raste, duket se media sociale (kryesisht Facebook) është e vetmja hapsirë për gratë që të përfshihen, cila u vërtetua edhe nga sondazhi.

Siç u theksua më lart, ajo që ne gjithashtu mund ta vërejmë nga përgjigjet e të intervistuarve në këtë pyetje, është që në të vërtetë disa forma të pjesëmarrjes së qytetarëve janë duke u përdorur në nivel lokal, por jashtë normave ligjore për përqindje dhe numra. Si rezultat i kësaj, iniciativa të shumta janë ngritur nga qytetarët / OJQ-të për çështjet lokale por kryesisht në formën e peticioneve të nënshkruara. Të tilla kanë qenë iniciativa në Tetovë, Manastir, Çair / Shkup në lidhje me (ajrin) ndotjen, në Kumanovë për dislokimin e Qendrës për abuzuesit të drogës dhe alkoolit, në Shtip për futjen e parkimit të paguar,

në Strugë për rindërtimin e shtratit të lumit dhe zgjidhje të trafikut përmes parkut kombëtar Galicica në Ohër, si dhe në Karposh dhe Aerodrom për ruajtjen e hapësirave të gjelbra dhe shumë më tepër.

Një nga çështjet e ngritura nga të intervistuarit është lista zgjedhore e cila nuk konsiderohet e saktë dhe i sfidon numrat e përcaktuara dmth përqindja e votuesve të nevojshëm për zbatimin ligjërish të procedurave dhe mekanizmave të pjesëmarrjes qytetare si e sanksionuar me ligj. Ajo që është shumë problematike, sipas bashkëbiseduesve tanë është fakti se kryetari i shtetit zgjidhet me 40% të votuesve, ndërsa për realizimin e referendumit është e nevojshme 51%. Për sa një i intervistuar ka llogaritur, se çdo 42 sekonda një person duhet të nënshkruaj në zyrën e caktuar të Ministrisë së Drejtësisë, në mënyrë që të arrihet të mblidhen nënshkrimet e nevojshme për një javë për fillimin e një referendumit.

Që nga pavarësimi i Maqedonisë janë organizuar disa referendume lokale. Një i tillë është realizuar në Komunën Qendër në vitin 2015. Komuna e Shtipit ka organizuar një referendum për të mbledhur para si kontribut nga qytetarët për lumin Kozjacka të ri-alokuar një dige mbi lumin Otinja. Referendumi ishte i pasuksesshëm dhe paratë nga kontributi ende mbahen në llogarinë e komunës dhe përdoren për të mbuluar vrimat e buxhetit.

Në disa raste temat që i kanë motivuar njerëzit kanë qenë të një rëndësie dhe kompetence kombëtare të tilla si iniciativa e qytetarëve në Dibër kundër ndërtimit të një dige në lumin Radika, për të mbrojtur mjedisin e saj natyror. 10.000 nënshkrime janë mbledhur nga qytetarët në mënyrë që të përputhen me legjislacionin dhe qeveria lokale u rreshtua me qytetarët në këtë rast. Iniciativa ishte i suksesshëm dhe ky veprim është ndaluar.

Pavarësisht pikëpamjeve të kundërta në temën se protestat janë konsideruar si mjete të pjesëmarrjes qytetare apo jo, ajo tani është e sigurt për të përfunduar se: "forma juridike të veprimit të drejtpërdrejtë të tilla si bojkote, iniciativa qytetare dhe demonstrata janë bërë një pjesë standarde e repertorit të qytetarëve të sjelljes politike në demokracitë moderne pluraliste", në këtë kuptim, ne nuk mund të mos e vëmë në dukje procesin e "Revolucionit shumëngjyrësh", e cila ka shënuar risi në sferën e aktivizmit qytetar në Maqedoni gjatë vitit 2016. Mijëra njerëz në kryeqytet, në Shkup dhe në disa qytete më të mëdha në Maqedoni kanë marrë rrugët dhe i kanë spërkatur ndërtesat e institucioneve shtetërore me ngjyrë pasi tre muaj kërkojnë dorëheqjen e qeverisë së korruptuar.

Nga intervistat mund të konkludohet se ankesat dhe propozimet janë përdorur më shpesh nga qytetarët individualisht megjithatë disa OJQ i kanë shfrytëzuar edhe atë. Individët kanë raportuar se lidhjet dhe miqësitë private kanë qenë më të frytshme në zgjidhjen e problemeve të tyre, ndërsa OJQ-të kanë përvoja të mira dhe të këqija. Në Vinicë, për shembull, me propozim të një OJQ-je është iniciuar një partneritet publiko-privat dhe dritat e rrugës janë zëvendësuar me drita me efikasitet energjetik.

Komunat gjithashtu rrallë përdorin sondazhe për të matur se sa janë të kënaqur qytetarët me ofrimin e shërbimeve lokale. Megjithatë, një sondazh i tillë tregon anën tjetër të medaljes në lidhje me çështjet e qytetarëve. Në përputhje me rezultatet tona të hulumtimit, në Sveti Nikollë komuna ka organizuar një sondazh të kufizuar (40 të anketuar), i cili tregoi se asnjë nga qytetarët nuk ka kërkuar kurrë asgjë nga autoritetet e tyre lokale.

Përveç formave të pjesëmarrjes qytetare të sanksionuara me ligj, qeverisjet vendore kanë një rrjet të mjeteve dhe mekanizmave për konsultim me qytetarët në dispozicion të tyre të paraqitura nga organizatat ndërkombëtare, programet e donatorëve, shoqatat e qeverisjes vendore dhe OJQ-të.

Një nga mjetet më të përdorura për konsultim me qytetarët mbeten tubime të qytetarëve zakonisht në nivelin e njësisive lagje urbane dhe rurale. Të gjithë kryetarët e komunave janë në mënyrë aktive duke përdorur këtë mjet për qëllime të ndryshme duke filluar nga çështjet komunale për përcaktimin e buxhetit komunal. Opinione janë të ndara në transparencën e këtyre tubimeve publike. Disa i shohin ato si takime thjesht të partive politike në të cilën vendimet që merren i përfitojnë anëtarët e partisë më besnikë dhe u shërbejnë si propagandë partiake, ndërsa të tjerët i shohin ato si mënyra për t'u marrë me çështjet me rëndësi të lagjes. Transparenca është lënë në hije nga opinioni se shumica e presidentëve të Baskësive vendore janë zgjedhur formalisht, pa asnjë kompetencave ligjore dhe pothuajse të gjithë ata janë meshkuj. Megjithatë, të gjithë të intervistuarit theksuan dobinë e tyre, nëse organizohen si duhet dhe të zhveshen nga ndikimi i partive politike.

Forumet në bashkësi është njëra nga mjetet më të përmendura dhe më të përdorura nga shumë komuna, rezultojnë nga zbatimi 10 vjeçar i "Programit Forume në bashkësi" mbështetur nga Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim në rreth 2/3 e komunave në Maqedoni. Ndikimi dhe rezultatet e këtij programi janë të dukshme dhe ajo që pritët është se forumet në bashkësi të mbahet në një numër të tillë komunave. Forume në bashkësi janë përmendur edhe nga pjesëmarrësit e fokus grupeve, si një mjet i mirë për përfshirjen e qytetarëve, por ata e kuptojnë se kjo për momentin, është e iniciuar dhe e mbështetur donatorët.

Për planifikimin dhe përgatitjen e buxhetit, në shumicën e komunave konsultohet me qytetarët përmes Bashkësive vendore. Disa e bëjnë atë rregullisht disa herë gjatë vitit dhe të tjerë në muajt e fundit të vitit, kur komunat veç më e kanë përgatitur një draft të buxhetit. Barra e përgatitjes së buxhetit të ri në përgjithësi i takon departamentit për buxhet dhe financa në kuadër të komunës e cila bazohet në inputet e sektorëve të tjerë të komunës dhe kryetari përgatit planin e ri të buxhetit. Disa nga komunat për buxhetimin komunal i përdorin forumet e bashkësisë. Këshilltarët komunal deklarojnë se në përgatitjen e buxhetit janë të rëndësishme të gjitha rrugët e tjera të komunikimit me qytetarët që zhvillohen gjatë këtij viti, ku kërkesat e çdo qytetari apo propozimet shqyrtohen dhe vlerësohen për t'u përfshirë në buxhetin e ri të komunës.

Në vitet e fundit për përgatitjen e buxhetit komunal janë praktikuar Forume në bashkësi ose të ashtuquajturat forume buxhetore, por edhe konsultimet me qytetarët për buxhetin janë bërë përmes takimeve me njësitë vendore.

(këshilltar komunal, Probishtip)

Komunat rrallë përdorin ekspertë të jashtëm ose komitete këshilldhënëse, kryesisht për shkak të mungesës së mjeteve financiare. Kryetarët e komunave në këtë rast mbështeten në faktin se në disa administrata stafi komunal është i shumtë dhe mund ti mbulojë detyrat dhe obligimet e nevojshme. Vetëm një numër i vogël i komunave përdor ekspertizën e jashtme nga konsulentët për të grumbulluar fonde.

Përdorimi i mediave sociale po shfaqet si një mjet tek të gjitha komunat, e ata janë përpjekur për ti ndjekur këto tendencave të reja. Të gjitha komunat e intervistuar kanë faqet zyrtare të internetit të cilat përdoren për të informuar publikun. Përveç kësaj shumica e këtyre komunave kanë profilet zyrtare komunale në Facebook dhe llogaritë e Kryetarit në Facebook. Komunikimi me anë të Facebook është i rregullt, dhe shumica e përfaqësuesve të këshillit komunal deklarojnë se komunikimi i komunës me qytetarët në këtë mënyrë është bërë edhe më dinamik, sepse ajo është një mjet i përdorur gjerësisht nga pjesa më e madhe e popullsisë për shkak të mundësive të ofruara për informacion të shpejtë, të

komunikimit të drejtpërdrejtë përmes mesazheve dhe komponentet e saj digjitale (foto, video, prezantime).

Shumica e komunave dhe aktivitetet e tyre janë të mbuluara dhe të transmetuara nga televizionet dhe radiot lokale dhe rajonale. Gjithashtu ata përdorin gjerësisht email për informimin e qytetarëve.

Komuna ka një web faqe dhe Facebook faqe zyrtare në të cilat i publikon të gjitha informatat në lidhje me funksionimin dhe zhvillimet në komunë. Nëpërmjet faqes së internetit janë publikuar Gazetat zyrtare, si dhe çdo informacion tjetër përkatës.

(këshilltar komunal, Probishtip)

In our municipality we use e-mail communication and communication through the official website of the municipality, also the Facebook communication is emerging as a very useful and attractive tool. Besides we have local TV that regularly covers the municipal activities, council sessions and other community events.

Në komunën tonë ne përdorim komunikimin me e-mail dhe komunikim përmes faqes zyrtare të komunës, edhe komunikimi nëpërmjet Facebook po shfaqet si një mjet shumë i dobishëm dhe tërheqës. Përveç kësaj ne kemi TV lokale që rregullisht i mbulojnë aktivitetet komunale, seancat e këshillit dhe ngjarjet tjera të komunitetit.

(këshilltar komunal, Rosoman)

Ditët e ideve janë përhapur, por ata vlerësohet nga të intervistuarit si një farsë. Ata ankohen se informacioni për ti njoftuar qytetarët për ngjarjen shpërndahet në momentin e fundit (zakonisht një ditë para ngjarjes) kështu që njerëzit nuk kanë kohë për t'u përgatitur. Në shumë komuna kjo iniciativë ka qenë ndërprerë.

Bizneset e vlerësojnë ekzistencën e Komisionit Ekonomik dhe Social si organ konsultativ dhe këshillëdhënës mbrenda komunës i cili sjell së bashku komunën, për organizatën e punëdhënësve dhe shoqaten e sindikatave. Këto Komisione (në komunat ku ato ekzistojnë) zakonisht kanë për qëllim për të siguruar ide, mendime dhe rekomandime për këshillin e bashkisë në lidhje me çështjet ekonomike dhe sociale. Në varësi të kontekstit aktorët e tjerë mund të jenë pjesë e Këshillit të tilla si agjencitë e punësimit, përfaqësues të institucioneve arsimore dhe përfaqësues të zejtarëve etj. Anëtarët që folën nuk kanë qenë shumë të kënaqur me nivelin e aktivitetit të Këshillit tyre dhe iniciativat e saj.

Ligji për planifikimin hapësinor dhe urban⁶ I cili kërkon diskutim publik për planet urbanistike të propozuara rishtazi dhe modifikimet e tyre respektohet nga të gjitha komunat. Gazetarët shpjeguan se ata marrin ftesa të shkruara, dhe ftesat i kanë nënshkruar si dëshmi se i kanë marrë ato. Megjithatë, këto debate janë organizuar formalisht, vetëm që të veprojnë në përputhje me dispozitat ligjore. Shpalljet publike janë të vendosur në përgjithësi në tabelën e shpalljeve të komunës dhe afatit kohor për shqyrtimin e planit është zakonisht 2 javë dhe mbrenda orarit të punës. Një rast i tillë i cili kamarrë vëmendjen e mediave lokale ka qenë çështja me një park në Shtip. Një cope tokë me gjelbërim e vendosura në mes të disa ndërtesave të banimit e cila shërben si një park i vogël për banorët e kësaj lagjeje, është shitur tek investitorët privatë për ndërtimin e ndërtesave të reja në të. OJQ-të theksuan se zyrtarisht, sipas dokumenteve, e tërë procedura është respektuar dhe madje edhe duke pasur mbështetje nga njësia urbane me shkrim. Megjithatë, banorët kishin marrë vesh për këtë marrëveshje kur njoftimi i prokurimit publik i vendit ishte shpallur dhe tani janë duke e kundërshtuar vendimin, duke

⁶ Laë on spatial and urban planning, 2014.

thënë se ata nuk janë konsultuar. Shembuj si ky, janë numëruar nga OJQ-të në të gjitha rajonet, duke përfshirë raste të ngjashme si një më sipër në komunat Aerodrom, Karposh dhe Çair.

Këshillat rinore janë përmendur edhe si forma të krijuara për të kërkuar të dhëna për nevojat e të rinjve në të gjitha komunat. Shumë të intervistuar I treguan ato si formë për ti përfshirë të rinjtë e partive politike në sistemin komunal.

I pyetur në lidhje me komunikimin me këshilltarët bashkiakë të cilat i përfaqësojnë qytetarët në këshillat përgjigjet komunale nga FGS ishin se këshilltarët nuk komunikojnë me qytetarët që ata të diskutojnë çështje në partinë e tyre politike. Përshtypja e përgjithshme e të intervistuarve është se këshilltarët vetëm i përcjellin pozicionet e partive politike në mbledhjet e këshillit dhe nuk kanë mendime të veta.

Ata bëjnë vetëm atë se çka kërkon partia prej tyre.

(pjesëmarrës i focus grupit, rajoni I Pellagonisë)

Këshilltarët e intervistuar komunal, kanë deklaruar se ata i shoqërojnë kryetarët e komunave në tubime publike / dëgjimet dhe takimet informale kur komunikohet me qytetarët. Ata theksuan se nuk kanë buxhet të veçantë ose mbështetje për organizimin e takimeve të veçanta me qytetarët.

Disa OJQ theksojnë bashkëpunimin e mirë me komitetet komunale siç janë ato për marrëdhëniet ndër-etnike, arsimore, mundësive të barabarta, komisioni për mbrojtjen e pacientëve Dellçevë), parandalimin e trafikut (Ohrit) dhe mbrojtjen e delikuencës së të miturve. Puna e këtyre organeve zakonisht ndryshon nga një komunë në tjetrën, si edhe opinionet e ndryshme mbi ndikimin dhe bashkëpunimin e tyre me OJQ-të.

Në komunat urbane shoqatat e qiramarrësve (këshillat e banesave) janë theksuar si shembuj të mirë për trajtimin e problemeve. Njerëzit duhet të jenë të lidhur në komunitete të vogla dhe të mobilizohen përmes tyre, thonë OJQ-të.

Emisione televizive në të cilëat kryetarët ose përfaqësuesit PL u përgjigjen thirrjeve dhe pyetjeve të drejtpërdrejta të qytetarëve " janë përmendur gjithashtu si mjet i përdorur për komunikim me qytetarët, si dhe ditët e hapura me komisionet komunale. Disa komuna përdorin variacione të linjave telefonike të cilat qytetarët mund të përdorin për të raportuar një problem.

Shumë veprime dhe ide të tjera u paraqitën gjatë intervistave dhe diskutimeve për të cilat të intervistuesit janë të bindur se ekzistojnë shumë opsione dhe më shumë mund të zhvillohen, nëse ekziston vullneti politik për ta bërë këtë.

Efektiviteti dhe dhe efikasiteti i mekanizmave ekzistues për Pjesëmarrjen e Qytetarëve

Krahasuar me autoritetet komunale, të OJQ-te dhe qytetarët janë më pak të kënaqur me efikasitetin dhe efektivitetin e mekanizmave ekzistues për pjesëmarrjen e qytetarëve. Cenzusi i lartë për referendum dhe iniciativë qytetare dhe azhurimi i listës zgjedhore e ka ulur efikasitetin e modeleve ekzistuese për pjesëmarrjen e qytetarëve.

E drejta e pjesëmarrjes së qytetarëve dhe publikut në seancat e këshillit edhe pse është e garantuar me ligj dhe në statutet komunale është përdorur shumë pak në praktikë. Kjo është më shumë si mungesë të traditës dhe duke u bazuar në faktin se këshilltarët komunalë janë të zgjedhur drejtpërdrejt nga populli

për t'i përfaqësuar ata dhe marrin vendime në emër të tyre. Disa komuna janë duke u përpjekur për të mobilizuar më shumë qytetarët që të marrin pjesë në seancat e këshillit komunal përmes informacionit në kohë dhe duke përdorur mjete të ndryshme të mobilizimit, por përsëri qytetarët, siç ata thonë, marrin pjesë kryesisht, kur shqyrtohen çështje që ndikojnë direkt në interesin e tyre, ose kur aplikimet dhe kërkesat e tyre janë duke u diskutuar. Ndonjëherë në seancat e këshillit komunal marrin pjesë përfaqësues të KV ose OJQ-ve. Lidhur me këtë dhe si një mënyrë për të kompensuar, ato japin informacion më të mirë për qytetarët e tyre lidhur me punën e komunës dhe këshillit, prandaj komunat e shpallin rendin e ditës, procesverbalet dhe vendimet e seancave të këshillit komunal. Në shumë komuna, Sesionet e këshillit transmetohen drejtpërdrejt përmes mediave lokale / rajonale (TV dhe radio) ose emitohen një ditë më pas.

Qytetarët janë të informuar për seancat, por nuk vijnë në seancat edhe pse ata kanë mundësi. Nëse dikush vjen, zakonisht është nga njësitë e lagjeve ose, qytetarët vijnë për problemet e tyre personale apo të lagjes së tyre.

(Këshilltar komunal, Demir Kapi)

Mediat locale regullisht i mbulojnë me informata sessionet dhe aktivitetet tjera të komunës.

(Këshilltar komunal, Demir Kapi)

Të gjithë të intervistuarit kanë deklaruar se format më të përshtatshme, efikase dhe funksionale të komunikimit me qytetarët në nivel lokal janë takime të drejtpërdrejta dhe takime me njësitë urbane.

Njerëzit duan vëmendje dhe biseda, edhe në qoftë se ju ndonjëherë në fakt nuk mund të ndihmojë për të zgjidhur problemin, vetë veprimi që jeni duke e dëgjuar, do të thotë shumë për të.

(Këshilltar komunal, Mogila)

Kjo është kryesisht për shkak të traditës së gjatë të këtyre formave të komunikimit dhe për shkak të mënyrës së organizimit të komunitetit, madhësia e komunave dhe vendbanimeve.

Këto forma të komunikimit vijnë në konsideratë sidomos në zonat më të vogla dhe ato rurale.

Ne jemi një komunë e vogël, kështu që komunikimi me qytetarët është shumë i zakonshëm dhe i drejtpërdrejtë, sidomos me qytetarët e rajoneve nga të cilat ne kemi qenë të zgjedhur dhe ne i përkasin dhe të jetojnë.

(Këshilltar komunal, Novaci)

Shumë kryetarë komunash i kanë theksuar "Forumet në bashkësi" si një mjet shumë praktik dhe me sukses për përfshirjen e qytetarëve në nivel lokal.

Në vitet e fundit në komunën tonë ka qenë e qartë se forumet e bashkësive janë mjete më të mirë dhe më efikas për përfshirjen e qytetarëve. Në njësitë e lagjeve takimet me qytetarët kryesisht paraqesin dëshirat dhe nevojat e tyre personale dhe lokale, ndërsa në forume e bashkësive ata publikisht para të të gjitha njësisive urbane dhe vendbanimeve e thonë të njëjtën gjë dhe pastaj vetë ose së bashku me të tjerët të zgjedhin projektet më prioritare për komunën dhe ndodh që ata të vendosin ndonjëherë për të mbështetur projekte nga vendbanimet e tjera.

(Kryetar komune, Makedonski Brod)

Nga ana tjetër, qytetarët thonë se në qoftë se pushteti lokal dëshirojë ti motivojë njerëzit që të mund të përdorin mjete e tjera. Ata haptazi deklarojnë se shumica e qeverive lokale janë të mbyllura dhe jo të interesuar për të komunikuar me qytetarët. Një shembull tek i cili kemi ardhur, e ilustron këtë mosinteresim për të bashkëpunuar, është nga një OJQ në Resnjë e cila shpjegoi se ka zhvilluar një strategji të rinjve e cila është dorëzuar në komunë, por nuk u pranua. Pastaj ata e propozuan atë nëpërmjet grupit të këshilltarëve të partisë kryesore të opozitës dhe nuk u miratua nga shumica. Kjo është një shenjë e qartë se komuna nuk është e interesuar për një dokument të hartuar nga qytetarët. Nga ana tjetër, qeveria lokale nuk ka marrë iniciativën për të filluar zhvillimin e një strategjie të tillë nën pretekstin e mungesës së fondeve.

Shumica e komunave nuk japin fonde të veçanta nga buxheti për të mbuluar procesin e konsultimit me qytetarët në bazë të asaj se këto kosto janë zakonisht të vogla dhe mund të mbulohen nga linjat e tjera buxhetore sipas nevojës. Shumica e takimeve mbahen në objektet komunale të tilla si salla sportive, shkolla, qendra kulturore komunale të cilat bien nën kompetencë të komunës.

Vetëm disa Kryetarë rezervojnë mjete për aktivitete për pjesëmarrje të qytetarëve.

Ne kemi një linjë të veçantë buxhetore për bashkëpunimin dhe mbështetjen e qytetarëve e cila është rreth 200.000MKD.

(Kryetar komune, Makedonski Brod)

Me strategjitë ne kemi angazhuar për rritjen e buxhetit për konsultim me qytetarët me 7% deri në 10%.

(Kryetar komune, Centar)

Megjithatë, edhe njësitë urbane nuk janë aq të fuqishme, kur është fjala për të mbështetur iniciativat e qytetarëve. I tillë ishte rasti me ndërtimin e ndërtesave në qendër të Shkupit (pas lokalitetit "Automakedonija"), kur pavarësisht protestave të qytetarëve, të kanalizuar përmes BV atje u zhvillua ndërtimi.

Ka disa raste të tjera të ngjashme në Shkup, ku qytetarët të organizuar në nivelin e vendbanimit ose bashkisë ku u përpoqën për të filluar çështjen e ndryshimeve në lidhje me problemet që ndikojnë në jetën e tyre të përditshme. Në Karposh ndodhën dy iniciativa, një në lagjen Karposh 4, ku qytetarët nuk kishin sukses në mbledhjen e 5.900 nënshkrimeve për të ndaluar procesin e miratimit të PDU dhe për të shpëtuar hapësirat e gjelbërta në komunitet dhe tjetra në lagjen Taftalixhe për ndalimin e ndërtimit të ndërtesave në një hapësirë të gjelbërt, e cila përdoret si një park nga ana e qytetarëve. Në Aerodrom, pas presionit publik, pas një debati të nxehtë nga 50 qytetarë që u shfaq në debatin publik mbi PDU referohet një zgjidhje në komunë, miratimi i tij u pezullua⁷.

Siç është theksuar më lart OJQ-të kërkojnë përgjegjësi mbrenda vetes duke deklaruar se ata nuk i dinë të drejtat dhe detyrimet e tyre, dhe nuk janë të organizuar mirë, dhe nuk janë këmbëngulës në ushtrimin e presionit mbi qeveritë lokale për të vepruar.

Zhvillimi i përbashkët i dokumenteve strategjike është një shembull i mirë i komunës që punon së bashku me qytetarët megjithatë shumë prej tyre e vlerësojnë këtë si jo funksional në aspektin e

⁷ <http://a1on.mk/wordpress/archives/595395>; <http://plusinfo.mk/vest/62014/opshtina-aerodrom-krie-od-gragjanite-kolku-novi-zgradi-kje-niknat> hera e fundit e qasjes 25.09.2016

ndikimit. Këto dokumente strategjike shpesh nuk përfshijnë implikime financiare dhe ato nuk janë zbatuar. Planet aksionale nuk janë respektuar dhe nuk ka asnjë monitorim të procesit ose të efekteve të tij.

Ditët e ideve mund të jenë të dobishme në qoftë se për ata njoftohet paraprakisht me data fikse për tërë vitin në mënyrë që OJQ-të dhe qytetarët të kenë kohë për t'u përgatitur. Kurse tani Informacioni shpërndahet në momentin e fundit (zakonisht një ditë para ngjarjes).

Një nga sfidat më të cilat përballen transparencja e buxhetit duhet të jetë mungesa e njohurive të qytetarëve mbi buxhetin. Një nga të intervistuarit ka theksuar se kjo është veçanërisht mungon në mesin e të rinjve të cilët nuk janë të gatshëm për ti ndjekur buxhetet familjare, e lëre më atë komunal. Ai tha se edukimi dhe ndërgjegjësimi qytetarëve është një aspekt i rëndësishëm i transparencës buxhetore. Përfaqësuesit e medias theksojnë se ata rezistojnë duke shkuar në seancën e këshillit, kur buxheti diskutohet pasi ata kanë vështirësi për të kuptuar temën dhe jo të gjitha mediat kanë gazetarët të specializuar për çështjet ekonomike. Një tjetër aspekt i rëndësishëm që doli në diskutim ishte se buxheti është rënë dakord në takimet e komisionit komunal, ku pozita dhe opozita harmonizojnë qëndrimet e tyre për buxhetin dhe kjo është vetëm miratuar zyrtarisht në seancat e këshillit. Në këtë kontekst u theksua se gjithashtu është e vështirë për të ndjekur prokurimin publik përmes faqes së internetit të komunës.

Për sa u përket planeve urbanistike një nga sfidat më të mëdha përveç formaliteve të procedurës e cila është ndërmarrë, është fakti se qytetarët kanë vështirësi për të kuptuar vizatimet dhe dokumentet teknike që janë në dispozicion për shqyrtim dhe komentim. Si rezultat interesi për të marrë pjesë në këto ngjarje është shumë i ulët. Zakonisht vetëm personat të cilët janë të shqetësuar drejtpërdrejt me një problem të veçantë shfaqen në këto tubime.

Investimet kapitale janë një nga temat për të cilat qytetarët në komunat janë më të interesuar, zakonisht për projektet e infrastrukturës si rrugë, kanalizima, ujësjellës etj. Në disa komuna konsultimi me qytetarët për investimet kapitale është bërë në kuadër të takimeve të rregullta për qëllime të përgjithshme, ose kur është përgatitur buxheti i komunës. Në raste të tjera, janë mbajtur takime të veçanta apo konsultime, për shembull, kur projektet specifike për investime në një apo disa njësi urbane janë planifikuar dhe janë organizuar konsultime apo takime me qytetarët apo udhëheqësit e komuniteteve lokale nga lagjet përkatëse.

Në komunat e intervistuar shumë rrallë organizohen proceset e veçanta konsultative në lidhje me efikasitetin dhe atë se sa janë të kënaqur qytetarët prej shërbimeve publike komunale. Çështjet eventuale apo problemet zakonisht janë raportuar nga takimet direkte dhe ankesat e qytetarëve drejtuar komunës. Vetëm në disa komuna kjo pyetje është si pjesë e tubimeve apo takimeve publike.

Kjo pyetje vazhdimisht rishikohet në takimet e rregullta të kryetarit me njësitë urbane. Gjithashtu unë mendoj se ka një sondazh publik të vazhdueshëm në punën e administratës komunale.

(Këshilltar komunal, Probishtip)

Kur ne e analizuan më thellë arsyen e pakënaqësisë mbi efikasitetin e mjeteve të përdorura për pjesëmarrjen e qytetarëve, kemi kuptuar se shumë shpesh ka debat publik në lidhje me projekte të rëndësishme dhe ndërhyrje në komunitet, por rezultatet janë të ndryshme nga rezultatet e parapara. Qytetarët kanë një ndjenjë se ata janë të manipuluar që vendimet përfundimtare nuk pasqyrojnë

shqetësimet dhe nevojat e tyre. Një nga këto shembuj e tillë, është rruga e biçikletave në Manastir që pas debatit, zgjidhja përfundimtare ndryshoi siç ishte ishte rënë dakord me qytetarët.

Shumë çështje për të cilat qytetarët kanë bërë peticion duket se nuk kanë dhënë rezultatin e dëshiruar nga qytetarët. Shumë vendime janë ende në pritje dhe fare pak janë shqyrtuar, ose modifikuar për të përfshirë nevojat e të gjitha palëve të interesuara. Si rezultat i formalitetit disa prej iniciativave fillojnë të shuhen, si ditët e ideve apo mbledhjet e këshillit me qytetarët (Sveti Nikollë). Autoritetet komunale theksojnë se qytetarët janë pasivë dhe nuk kanë interes për të marrë pjesë, por OJQ-të theksojnë se ky është një rezultat i abuzuar i besimit.

Nga ana tjetër stafi komunal ka shpjeguar mungesën e njohurive nga ana e qytetarëve në lidhje me kompetencat e pushtetit lokal e cila i kufizon ato për të ndihmuar.

Duket se pakënaqësitë kryesore që qytetarët kanë në lidhje me përpjekjet e komunës për të përfshirë qytetarët është se ata nuk e perceptojnë qeverisjen lokale si udhëheqës të këtyre proceseve. Shumë shpesh kjo është iniciativë e donatorëve të cilën qeveria lokale e zbaton.

Debatet publike deri tani janë vlerësuar si mënyra më efektive për t'u marrë me çështjet e qytetarëve dhe duhet të vazhdojnë. Megjithatë, OJQ-të rekomandojnë një qasje më të drejtpërdrejtë të përshtatur duke u fokusuar në grupe të ndryshme të qytetarëve, jo "një madhësi përshtatet për të gjithë" taktikë e cila do të marrë parasysh pozicionimin e grupeve të ndryshme shoqërore brenda komunitetit dhe nevojave të tyre specifike. Shumë shpesh, komunitetet e marginalizuara etnike janë përdorur vetëm për votim dhe janë korruptuar me ushqim dhe të holla. Pastaj për 4 vitet e ardhshme të mandatit politik ata janë përjashtuar nga të gjitha proceset. Atyre as nuk u dëgjohet zëri as nuk marrin pjesë. Duhet të krijohen mekanizma të veçanta për tu përfshirë këto grupe në vendimmarrje në nivel lokal.

U theksua se referendumi dhe iniciativa qytetare nuk përdoren për shkak se ata janë mjete komplekse të cilat kërkojnë kohë dhe shumë përpjekje, si dhe census të lartë për çështjet lokale. Ky i fundit duhet të zvogëlohet. Në të njëjtën kohë u tha se qeveritë lokale mund të shfrytëzojnë një shumëllojshmëri të mjeteve të tjera për të afruar qytetarin dhe të jenë krijuar, megjithatë është i nevojshëm zhvillimi i vullneti politik për të ndërmarrë këtë.

OJQ-të gjithashtu e kuptuan se ata kanë nevojë për ta përmirësuar rolin e tyre në shoqëri dhe për të rritur besimin tek qytetarët. Duke punuar në motivimin e qytetarëve për të qenë aktive në mënyrë që të kërkojnë përgjegjësi nga politikanët, ofron mundësi të shumta për tu angazhuar, si dhe për të edukuar qytetarët për dallimin në mes të politikës dhe partive politike.

Në mënyrë që të rrisë bashkëpunimin midis qeverive lokale dhe OJQ-ve disa organizatave mendojnë në themelimin e karriges së rezervuar për OJQ-të në seancat e këshillit. Një shembull i tillë tashmë ekziston në komunën Qendër e cila në thelb përfaqëson një vend të rezervuar për OJQ-të në seancat.

Media u theksua si një mjet shumë efektiv të cilat mund të iniciojnë një zgjidhje për një çështje urgjente dhe për të rritur interesin e autoriteteve lokale që të përfshihen në disa rajone. Gazetarët nga ana tjetër kanë theksuar nevojën që faqet e internetit të komunave duhet të jenë të lehta për tu lexuar dhe më shumë interaktive.

Gjetjet kryesore, Konkluzionet dhe Rekomandimet

Pjesëmarrja e qytetarëve është një nga parakushtet kryesore për demokracinë e drejtpërdrejtë dhe për sigurimin e transparencës dhe llogaridhënies në një shoqëri. Ajo mund të ketë forma dhe norma të ndryshme, por qëllimi kryesor mbetet i njëjtë dhe se është duke ofruar platforma të ndryshme për qytetarët që të përfshihen për ti dëgjuar problemet dhe nevojat e tyre, si dhe idetë e reja të mundshme dhe zgjidhje për problemet ekzistuese për të siguruar zhvillimin e komuniteteve. Në këtë analizë ne kemi tentuar të sigurojmë informacion në situatën me praktikën në lidhje me konsultimin e qytetarëve në nivelin komunal në Maqedoni. Nga analiza është parë se llojet e formave ekzistuese dhe të praktikuara të konsultimeve, përdorimi i tyre nga ana e aktorëve të ndryshëm dhe që ata bëjnë nuk gjenerojnë efektet, duke u fokusuar në edhe në komunat urbane edhe në ato rurale dhe përvojat e ndryshme.

Gjetjet thelbësore

Në përgjithësi, ekziston një nivel i caktuar i bashkëpunimit mes qytetarëve / OJQ-ve dhe qeverive lokale në Maqedoni.

- Fokusi i qeverive vendore është më shumë nga ana e ndërmarrjes së aktiviteteve për informimin e qytetarëve në vend të përfshirjes së tyre në proceset e vendimmarrjes.
- Nga aspekti i organeve të qeverisjes vendore përfshirja e qytetarëve është më i pranishëm për çështje që lidhen me PGJU / PDU, projektet kapitale / infrastrukturës, si dhe projektet që janë pjesë të ndryshme të kërkesave të komunitetit dhe mund të bëhen pjesë e programeve buxhetore. Një pjesë e këtyre proceseve konsultative janë të përcaktuara me ligj (të tilla për zhvillimin e planeve urbanistike apo investimeve kapitale me financim nga donatorët) dhe duhet të ndjekë një procedurë të caktuar. Debatet mbrenda njësive urbane dhe rurale për projekte / iniciativa shumë shpesh nuk janë të rrënjësura në buxhet. Si rezultat është lënë shpesh në administratën komunale, Kryetarit dhe pas debateve publike për të kërkuar mënyra për të përfshirë këto projekte në buxhetin e komunës dhe të akordojë fonde për ta. Pjesëmarrja në lidhje me shërbimet komunale është edhe më e ulët.
- Format e përdorura më së shumti për konsultim me qytetarët / OJQ-të janë ato që ofrojnë komunikim të drejtpërdrejtë të tilla si tubime publike, dëgjimet publike dhe takimeve të drejtpërdrejta me kryetarin e komunës, shumë shpesh kryesisht duke u zhvilluar në kuadër të njësive urbane. Këto forma që përdoren u mungojnë aktet ligjore të cilat duhet modifikuar për tu shërbyer nevojave lokale. Gjithashtu nga qytetarët shpesh janë përdorur ankesat dhe propozimet, më shpesh duke iu referuar kërkesave dhe çështjeve të veçanta.
- Qytetarët/OJQ-të janë përfshirë zyrtarisht në proceset vendimmarrëse në organet e njësive të qeverisjes vendore me një kapacitet të kufizuar. Zakonisht ata i drejtohen komunës me shqetësimet personale. Pushteti vendor, kur vendos për të përfshirë qytetarët në vendimmarrje, zakonisht i përfshin ato në procesin e zhvillimit / shkëmbimit të ideve / projekteve, por nuk e ndjekin më pas me reagime në rezultatet nga shkëmbimi as nuk i përfshin përfaqësuesit e qytetarëve në procesin e mëtejshëm. Përyeshtim nga kjo janë komunat të cilat janë duke përdorur forumin e komunitetit si një mjet për pjesëmarrjen e qytetarëve në krijimin e buxhetit komunal të cilat nga struktura e saj kërkon pjesëmarrjen e vazhdueshme dhe aktive të qytetarëve në të gjithë procesin e zhvillimit të buxhetit, miratimin dhe ekzekutimin.
- Këshilltarët perceptohen nga qytetarët si përfaqësuesit e tyre në pushtetin lokal dhe shumë shpesh i lejojnë ata për të marrë vendime në emër të tyre. Shumica e tyre (me disa përjashtime) nuk organizojnë zyrtarisht seanca të veçanta konsultative me qytetarët por janë afruar jozyrtarisht nga ata që kanë një interes apo nevojë.

- Ekziston një ndërthurje mes partisë dhe aktiviteteve të komunës, dhe shpesh qeveritë lokale nuk kanë një qasje qytetare në procesin e konsultimit me qytetarët.
- Komunikimi Online mes qytetarëve dhe autoriteteve lokale po shfaqet si një formë e cila është në rritje nga të dyja palët.
- OJQ-të janë të përfshira në punën e komunave me kapacitet të kufizuar. Autoritetet lokale përfitojnë nga ekspertizat dhe kapacitetet e OJQ-ve, sidomos në zhvillimin e dokumenteve strategjike komunale. PL pjesërisht financon disa aktivitete të OJQ-ve të zgjedhur. Më shpesh mbështetja e dhënë nga PL është i kufizuar për të nënshkruar Memorandumet e Mirekuptimit për bashkëpunim, duke siguruar mbështetje në natyrë dhe të kufizuar në çështjet bamirëse të cilat nuk kanë një ndikim të madh në jetën e qytetarëve.
- Shumica e PL ndajnë mjete buxhetore financiare të veçanta për konsultim me qytetarët. Ata e justifikojnë këtë duke vënë në dukje se këto veprime nuk kërkojnë një shumë të madhe parash dhe mjete të ndryshme buxhetore mund të përdoren nëse është e nevojshme. Më shpesh fondet për organizimin e seancave konsultative me qytetarë janë siguruar nga linja buxhetore Kryetari, ZhEL, shpenzimet e transportit, shtypjen e materijaleve etj. Këshilltarët nuk mund të mbështeten në buxhetin komunal për aktivitetet për konsultim me qytetarët.
- Referendumi, sondazhet dhe analizat janë më pak të përdorura si mjete për nxitjen e qytetarëve. Përdorimi i dëgjimeve publike si mjete është në rënie dhe ato janë përdorur kryesisht me kërkesë të institucioneve të qeverisë qendrore për paraqitjen / diskutimin e politikave / ndërhyrje që lidhen me punën e tyre të cilat drejtpërdrejt ndikojnë qeveritë lokale, si dhe nga partitë politike. Forma më e preferuar e pjesëmarrjes janë komunikimi i drejtpërdrejtë me anë të tubimeve publike zakonisht mbrenda njërive urbane. Qytetarët në zonat rurale janë të prirur që të marrin pjesë në proceset e konsultimeve lokale.
- Burrat kanë tendencë të jenë të përfshirë më drejtpërdrejt në çështjet e komunitetit nëpërmjet tubimeve publike / seancave, ndërsa gratë, sidomos ata nga zonat rurale, janë të interesuar për të marrë pjesë, por në një mënyrë kjo u krijon barrë shtesë në kohën e tyre dhe i shmangin ato prej detyrimeve të rregullt të tyre ditore. Si rezultat i kësaj ata preferojnë forume në internet, mediat sociale dhe sondazhet. Autoritetet lokale janë pak të vetëdijshëm për këtë aspekt dhe nuk i praktikojnë qasjet specifike për të mobilizuar gratë apo për të dëgjuar zërin e tyre, ndërsa të tjerët janë krejtësisht neglizhent dhe të pavetëdijshëm për këtë problem dhe si pasojë nuk kanë bërë përpjekje për t'u konsultuar me gratë. Shumica e PL nuk kanë një fokus të veçantë në përfshirjen e grupeve të veçanta / të marginalizuara të qytetarëve në vendimmarrje dhe nuk përdorin metoda të veçanta të përshtatura ndaj këtyre grupeve të synuara.
- Vetëm një numër i kufizuar i Kryetarëve e kuptojnë për të dëgjuar nevojat e grupeve të caktuara të qytetarëve është e nevojshme të përdoruren metoda të veçanta të përshtatura për të kuptuar shqetësimet e tyre. Në këtë kontekst, banorët e vendeve rurale dhe gratë rome në Maqedoni janë më të shqetësuar, si dhe personat me aftësi të kufizuara.
- PL shumë rrallë përdorin ekspertiza të jashtme në formën e organeve këshilluese. Pasi shumë prej tyre nuk kanë ekspertizë të brendshme mbi buxhetet, ata nuk i kryejnë edhe azhurimin e dokumenteve të tyre strategjike.
- Modelet e ofruara nga ligji për konsultim me qytetarët nuk janë efikase dhe janë të papërdorshme për shkak se as qytetarët e as qeveritë lokale nuk mund ti përmbushin kërkesat ligjore për ti ushtruar ato.
- Qytetarët shpesh janë të pafuqishmit për të bërë ndryshim në komunitet, për shkak të manipulimeve dhe mungesës së rezultateve të pjesëmarrjes së tyre. Mungesa e besimit ndaj rezultateve të institucioneve të sistemit, ka bërë që qytetarët të përmbahen nga pjesëmarrja dhe duke mos i përdorur mekanizmat institucionale.

Konkluzione

Kjo analizë e shtrirjes së politikave ekzistuese për çështjet e praktikave të konsultimit për qytetarët, kur marrin pjesë në marrjen e vendimeve në nivel lokal, janë zbuluar shumë mangësi që kanë nevojë për vëmendje të menjëhershme nga ana e institucioneve kombëtare dhe lokale.

Konkludimet kryesore janë me sa vijon:

- Legjislacioni dhe politikat aktuale nuk arrijnë të sigurojnë mekanizma për përdorim të thjeshtë dhe të kuptueshëm për pjesëmarrjen e qytetarëve të cilët do të marrin parasysh nevojat e grupeve të ndryshme të qytetarëve.
- Gjinia, klasa, përkatësia etnike, aftësia e kufizuar janë ndarje sociale të përziera mes tyre, duke rezultuar në marrëdhënie të caktuara shoqërore të cilat e bëjnë anëtarët e grupeve të paprivileguara përgjatë këtyre linjave që të përjashtohen nga shqetësimet e tyre. Për të dëgjuar nevojat e grupeve të caktuara të qytetarëve është e nevojshme për të përdorur metoda të veçanta të përshtatura për të kuptuar shqetësimet e tyre. Në këtë kontekst, popullata rurale dhe gratë romë në Maqedoni janë më të shqetësuar, si dhe personat me aftësi të kufizuara.
- Pjesëmarrja e qytetarëve është parë më shumë si një proces i informimit të qytetarëve për punën e pushtetit lokal dhe pjesëmarrja në vendimmarrje është minimizuar si sjellje individuale dhe jo si një çështje më e gjerë shoqërore.
- Secila komunë nuk është e kufizuar me ligj që të mund të zhvillojnë mekanizma të veta për përfshirjen e qytetarëve në bazë të rrethanave në komunitet.
- OJQ-të nuk janë të fuqishme për të bërë një ndikim të madh në çështjet e mirëqenies së qytetarëve.
- Qytetarët janë të demotivuar për të qenë qytetarë aktivë sepse ata shpesh janë manipuluar dhe iniciativat e tyre janë anashkaluar.

Rekomandimet

Rekomandimet që kanë rrjedhur nga analiza mund të grupohen si më poshtë:

1. Ndryshimet ligjore

Rekomandimet:

- Të Modifikohen / përshtaten detyrimet ligjore për zbatimin e të gjitha formave të pjesëmarrjes së qytetarëve. Për shembull, duke pranuar shumicën e personave që voton për referendum, pavarësisht nga numri i votuesve.
- Kryerja regjistrimit në nivel kombëtar. Kjo do të ndihmojë zbatimin e mjeteve dhe mekanizmave për pjesëmarrjen e qytetarëve të përcaktuara me ligj duke lejuar kriteret për mjetet pjesëmarrëse që do të zbatohen në mënyrë adekuate. Për shembull, ajo do të japë numrin e saktë duke iu referuar 10% të votuesve të regjistruar në një bashkësi.
- Zhvillimi dhe përfshirja e formave të tjera të pjesëmarrjes së qytetarëve në Statutin e pushtetit lokal, në mënyrë që të gjenerojnë detyrimin për përdorimin e tyre dhe që qytetarët të jenë në gjendje për ti mbajtur zyrtarët lokalë të përgjegjshëm. Nuk ka kufizime ligjore për komunat për të qenë krijues në gjetjen e modeleve për përfshirjen e qytetarëve. Një proces i tillë ka filluar tashmë me forumet e komunitetit.

- Të Rregullohet / rishikohet statusi i njësive urbane / rurale në kuadër të kornizave të reja ligjore dhe të sigurojë udhëzime të hollësishme të përditësuara për punën e tyre, duke përfshirë detyrimet ligjore dhe pasojat.
- Të sigurojë nxitje për përhajtimin e procesit të decentralizimit dhe të lëvizin atë nga gjendja e tanishme status quo.
- Krijimi i kushteve dhe mekanizmave për sanksionimin dhe dallimin e fortë në mes të partive politike dhe të veprimtarisë komunale, për të kufizuar mundësinë e abuzimit të fondeve komunale për aktivitetet e partive politike.

2. Pushteti lokal

Our analysis shows that changing the organizational culture and the commitment towards real citizen participation is a challenge structurally rooted in institutions of the system, and we expect that the changes proposed here will be the hardest part to implement, since this is the area where most of the shortcomings were identified.

Analiza jonë tregon se ndryshimi i kulturës organizative dhe përkushtimin ndaj pjesëmarrjes reale të qytetarëve është një sfidë e rrënjësor strukturale në institucionet e sistemit, dhe ne presim që ndryshimet e propozuara këtu, do të jenë pjesa më e vështirë për t'u zbatuar, pasi kjo është zona ku shumica e mangësive janë identifikuar.

Rekomandimet:

- Inicon të përdoren mjete të ndryshme për pjesëmarrjen e qytetarëve, dhe jo vetëm ato të përmendura në ligj. Kjo ofron mundësi për komunat që të jenë krijuese dhe inovative në konsultimet e tyre me qytetarët. Gjithashtu, të krijojë qasje të përshtatura për të dëgjuar nevojat e grupeve të veçanta të për të kuptuar shqetësimet e tyre. Në këtë kontekst, popullata dhe rurale gratë romë në Maqedoni janë më të shqetësuar, si dhe personat me aftësi të kufizuara.
- Të Mundësohet qasje më e lehtë për përdorimin nga qytetarët të mjeteve ekzistuese për pjesëmarrje qytetare dhe OJQ-ve dhe duke i përmirësuar ato. Për shembull, të ndryshet praktika e paraqitjes së planeve detaje urbanistike komunale e cila është tepër mekanike, dhe të sigurojë që diskutimi të mos jetë shumë teknik, në mënyrë që të lënë hapësirë për qytetarët që ti shprehin në vend shqetësimet e tyre, dhe të sigurohen që tu jepet kohë e mjaftueshme për të diskutuar në prezantimin e planeve urbane; të sigurojë vende të rehatshme dhe të gjerë për tubime publike, të zhvillojë për qytetarët forma të kuptueshme të dokumenteve kyçe të tilla si buxhetet komunale etj
- Të rrisë pjesëmarrjen e qytetarëve në organet e PL. Kjo mund të bëhet duke plotësuar këshillat ekzistuese të tilla si komisionet për mundësi të barabarta të burrave dhe grave apo komitetit për marrëdhënie ndërmjet bashkësive me përfaqësues të OJQ-ve dhe qytetarëve. Përveç kësaj këto komitete duhet të punojë në kuadër të mandatit të tyre për të shqyrtuar të gjitha planet e punës e komunës dhe ndërmarrjeve të saj për të përfshirë sipas parimit të barazisë etnike / gjinore, si dhe të monitorojë zbatimin e tyre. Kjo shkon në pajtim me miratimin dhe zbatimin nga ana e PL-le të qasjeve specifike për grupe të caktuara shoqërore në komunitet.
- Planet vjetore të punës (aktivitetet e tyre kryesore) të ndërmarrjeve publike komunale duhet të paraqiten dhe të diskutohen me publikun.

- Ndrimin e fokusit, nga informimin i qytetarëve, në përfshirjen e tyre në të gjithë procesin e vendimmarrjes në identifikimin e problemeve, duke ofruar dhe duke diskutuar zgjidhje, zbatimin e zgjidhjeve të pranuar bashkërisht, monitorimit dhe raportimit.
- Përmirësimin e partneriteteve me OJQ-të.
- Ngritjen e kapaciteteve të këshilltarëve për njohur kompetencat e pushtetit vendor dhe rolet e përgjegjësive të tyre mbrenda saj.
- Kryetarët e komunave dhe këshilltarët të bëjnë një ndarje të fortë në mes të angazhimit të tyre politik të partisë dhe funksionit / pozicionit mbrenda pushtetit lokal.

3. OJQ-të

- OJQ-të duhet të ndërtojnë ekspertizën e tyre në kompetencat e qeverisjes vendore dhe mjetet për pjesëmarrjen e qytetarëve. Ata gjithashtu duhet ti edukojnë zgjedhësit e tyre mbi të drejtat dhe mënyrat për ushtrimin e këtyre të drejtave të tyre.
- OJQ -të duhet të jenë më aktive në komunikimin e tyre me PL dhe të marrë përsipër rolin e tyre si vëzhgues për të rritur ndikimin e tyre. Ata kanë nevojë për të artikuluar kërkesat e qytetarëve dhe transferimin e tyre tek PL pasi ata kanë përparësi në mbrojtjen e interesave të tyre.
- OJQ -të (individualisht ose me qeverinë), duhet të ndërmarë aktivitete për rritjen e ndërgjegjësimit, të kryejë fushata të ndërgjegjësimit publik, të cilat i referohen mekanizmave dhe të drejtave të qytetarëve për t'u përfshirë në proceset vendim-marrëse. Ata kanë nevojë për të dënuar praktikat autoritare dhe për të dërguar mesazhin se të gjithë njerëzit janë të lirë dhe kanë të drejtë të kërkojnë jetë më të mirë.

4. Agjencionet Donatore

- Politikat e donatorëve, duhet të korrigjojë preferencën e tyre për kanalizimin e fondeve nëpërmjet të organizatave ndërkombëtare dhe tu përcjellë fonde për OJQ-të. Përndryshe, donatorët do të kontribuojnë negativisht në qëndrueshmërinë e OJQ-ve dhe si pasojë do të zvogëlohen mundësitë e tyre për të avokuar për interesat e qytetarëve dhe të drejtat dhe të përqëndrohen në misionet e tyre thelbësore.
- Përveç kësaj, kur financojnë qeverisjen lokale, sidomos në investimet infrastrukturore, donatorët duhet të kërkojnë dëshmi të konsiderueshme që këto veprime janë prioritare nga ana e qytetarëve. Ato duhet të përfshijnë vlerësimin e ndikimit të këtyre veprimeve në komunitetet lokale dhe veçanërisht të grupeve të veçanta sociale.
- Donatorët duhet ta zhvendosin interesin e tyre për temën e decentralizimit dhe mbështetjes së projekteve të cilat përfshijnë të dyja, aspektet infrastrukturore dhe ligjore të procesit.

Kufijtë e analizës sonë

Me këtë analizë ne kemi tentuar të sigurojmë informacion mbi praktikat e përdorura nga qeveritë lokale për tu konsultuar me qytetarët në zonat nën kompetenca të drejtpërdrejtë të autoriteteve lokale të cilat ndikojnë në mirëqenien e tyre dhe për të kuptuar manifestimet specifike lokale të këtyre praktikave, përdorimin e tyre dhe efektet e tyre.

Një vështirësi e madhe ishte korniza kohore për analizën, të cilën e kishim përcaktuar me 22 ditë pune për të kryer 32 intervista, 8 fokus grupe dhe sondazhin, si dhe përpunimin dhe analizimin e rezultateve e cila i dha mund dhe tendosje të studiuesit. Ishte e vështirë për të marrë reagimin e institucioneve të planifikuara dhe të nevojshme në një periudhë kaq të shkurtër kohe. Kështu Kryetarët nga komunat urbane nga rajoni i Pollogut dhe Pellagonisë nuk mund ti takonim, dhe u desh të zëvendësohet nga 2 kryetarët e komunave rurale. Lidhur me këtë është përfshirja e grave kryetare. Për shkak të numrit të pakët të grave kryetare në vend një takim i përshtatshëm nuk u arrit dot me ndonjë prej tyre, prandaj disbalanca gjinore është pasqyruar në mostër. Gjithashtu, për të siguruar qëndrueshmërinë metodologjike janë intervistuar gjithsej gjashtëmbëdhjetë këshilltarë në vend të dymbëdhjetë.

Kjo vepër përpiqet që të analizojë praktikën e konsultimit të qytetarëve në nivel kombëtar. Duhet të theksohet se të dhënat nuk janë bazuar në një mostër përfaqësuese prandaj konkluzionet janë indikative për të mundësuar që të vijmë në përfundime të përgjithshme në lidhje me konsultimet për procesin e qytetarëve.

Pavarësisht nga të gjitha kufizimet, ne presim që analiza të kontribuojë në ngritjen e vetëdijes për këtë çështje dhe të frymëzojë kërkime të mëtejshme në zonë, si dhe veprimet pasuese. Ne presim që të rezultatet dhe rekomandimet e dhëna më sipër do të bëhen pjesë e kornizës strategjike amtare që do ti udhëheqin ndërhyrjet për të rritur aktivitetin qytetar dhe përgjigjsinë komunale, tu mundësohet qytetarëve nga mjedise të ndryshme ti përmbushin të drejtat e tyre themelore për mirëqenien në komunitetet e tyre.

Referencat dhe literatura e konsultuar

Constitution of Republic of Macedonia (2011) - Ustav na Republika Makedonija: so amandmanite na Ustavot I-XXXII , Sluzben vesnik, 2011.

Laë on Local Self-government, Official Gazette of the Republic of Macedonia, no. 5, 29 January 2002.

Ohrid Frameëork Agreement, 13 August 2001.

Law on referendum (2005) - Ligji për referendum dhe forma të tjera të deklarimit të drejtpërdrejtë të qytetarëve, Gazeta zyrtare nr. 81 shtator 2005.

Forumet e Bashkësive –Programi Forumet në Bashkësi, www.forumivozaednicata.com.mk (qasja e fundit October 6th, 2016)

Ligji për qasje të lirë në informacione (2006) - Ligji për qasje të lirë në informacione me karakter publik, Gazeta Zyrtare nr. 13, 1 shkurt 2006.

Ligji për financimin e njësive të vetëqeverisjes lokale (2004) – Ligji për financimin e njësive të vetëqeverisjes lokale, Gazeta Zyrtare nr. 61/04, 13/09/2004.

Ligji për planifikim hapësinor dhe urbanistik (2014) – Ligji për planifikim hapësinor dhe urbanistik, zyrtare Gazeta nr. 199, 30.12.2014.

Ligji mbi buxhetin (2012) – Ligji mbi buxhetin, Gazeta Zyrtare br. 64/05, 04/08, 103/08, 156/09, 95/10, 180/11 and 171/12).

EU Libri i bardhë (2001) – Qeverisja Evropiane – Libri i bardhë /* COM/2001/0428 final */ Official Journal 287, 12/10/2001 P. 0001 – 0029, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52001DC0428> (qasja e fundit 7 Tetor, 2016)

Rezoluta e parlamentit European (2009) - Rezoluta e parlamentit European i 13 Januarit 2009 mbi perspektivat për zhvillimin e dialogut civil sipas Traktatit të Lisbonës (2008/2067(INI)), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0007+0+DOC+XML+V0//EN> (qasja e fundit 6 Tetor, 2016)

Dekreti për ratifikimin e Kartës Evropiane për Vetëqeverisje Lokale, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë - traktatet ndërkombëtare, 23 maj, 1997.

Dokument pune I Stafit të Komisionit: Ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë, raport 2015 shoqëron dokumentin në Komunikatën nga Komisioni i Parlamentit Evropian, Këshilli, Komiteti ekonomik dhe social Evropian dhe Komiteti i Rajoneve, Bruksel, 2015/11/10: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizimin 2015-2020, Ministria për vetqeverisje locale:http://mls.gov.mk/images/documents/lokalnasamouprava/EN_WEB/PROGRAMA_EN_WEB.pdf.

Strategjia për zhvillim të barabartë rajonal 2009-2019 (2009) – Strategjia za ramnomeren regionalen razvoj, MLS, 29 September, 2009.

Pjesëmarrja qytetare në procesin e vendimmarrjes: Kodi I praktikave të mira, www.coe.int/ngo

Qytetarët si partnerë: OECD Manual Shtese, Konsultimet dhe Pjesëmarrjen Publike në bërjen e politikave, të hartuara nga Marc Gramberger, OECD 2001.

Eszter Hartay (2011) - "Pjesëmarrja e qytetarëve, Praktikak më të mira dhe Ballkani Perëndimor dhe Bashkimi Evropian", Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile, Tetor 2011.

Pjesëmarrja qytetare në Greqi në vitin 2013, Çështjet Sociale greke, Çështjet publik, www.publicissues.gr

Evangelia ATHANASSIOU et al. (2015) - "Pjesëmarrja e qytetarëve në qeverisje urbane dhe kriza goditur Selanik (Greqi): projekt post-politike urbane apo eksperimente emancipuese urbane?" - Evangelia ATHANASSIOU, Matina Kapsali, Maria Karagianni. Material i prezantuar në Konferencën e RC21 Ndërkombëtare mbi " Qyteti ideal: miti në mes idealeve dhe realitetit. Përfaqësimet, politikak, kontradiktat dhe sfidat për jetën e nesërme urbane "Urbino (Itali) 27-29, gusht 2015.

Gaber-Damjanovska (2008) – Ucestvoto na gragjanskiot sektor vo procesot na donesuvanje odluki i zakoni vo Republika Makedonija, istrazuvanje, European Center for Not-for-Profit Law (ECNL), Skopje 2008.

Civil Society Index 2008–2010 Civil Society In Bulgaria: Citizen Actions without Engagement, Desislava Hristova Kurzydłowski et al., Open Society Institute- Sofia, 2011.

Dotcho Mihailov (2001) "Citizen Participation in governance: from Individuals to Citizens", National Human Development Report Bulgaria 2001, UNDP.

Kaase and Newton (1995) - "Beliefs in Government ", Max Kaase and Kenneth Neeton, Oxford University Press, Oxford, 1995.

Cvetko Smilevski et al. (2012) – "Lokalna odgovorna i transparentna samouprava", Cvetko Smilevski, Jonuz Abdulai, Katica Mihajlovikj, ADI, Skopje 2012.